

Rapportage Noodhulpfonds Stichting De Verre Bergen

RAPPORTAGE NOODHULPFONDS STICHTING DE VERRE BERGEN

November 2023

Auteurs: Mariëtte Lusse en Loïs Schenk

Hogeschool Rotterdam

In opdracht van: Stephanie van Sprang, Bas Woudstra en Floris Noordhoff

Stichting De Verre Bergen

Het onderzoek is uitgevoerd door het lectoraat Kinderarmoede van Kenniscentrum Talentontwikkeling, Hogeschool Rotterdam.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	4
1. Inleiding	7
1.1 Het Noodhulpfonds	8
1.2 De impact van giften	9
1.3 De geefcultuur	11
1.4 Onderzoek naar het Noodhulpfonds	12
2. Scholen in kaart	15
2.1 Organisatie van het fonds	15
2.2 Aard van de giften	20
2.3 Geefcultuur	22
3. Impact van de gift	28
3.1 Kenmerken gezinnen	28
3.2 Route naar een gift	28
3.3 Impact op ouder en kind	32
3.4 Impact op ouder-schoonrelatie	33
4. Discussie	35
4.1 Patronen	35
4.2 Aandachtspunten en suggesties	37
4.3 Beperkingen onderzoek	43
Referenties	45
Bijlagen	47
Bijlage 1 Onderzoeksinstrumenten	47
Bijlage 2 Vijf vragen en vijf tips	51
Bijlage 3 Kwaliteitskaart Omgaan met armoede op scholen	53

Samenvatting

Rotterdam is de stad met de meeste kinderarmoede in Nederland. Opgroeien in armoede heeft ingrijpende gevolgen voor de ontwikkeling van kinderen en daarmee voor hun toekomstkansen.

Het NoodHulpFonds

Stichting De Verre Bergen (SDVB) wil bijdragen aan het wegnemen van door geldzorgen veroorzaakte belemmeringen in de ontwikkeling van kinderen. SDVB biedt daarom acht Rotterdamse basisscholen met een hoge concentratie leerlingen die in armoede opgroeien een NoodHulpFonds (NHF). Deze scholen kunnen hieruit naar eigen inzicht giften doen aan ouders. We kunnen deze giften in drie categorieën indelen:

- *Voorwaarden voor leren* (bijvoorbeeld digitale apparaten, schoolspullen of het inrichten van een slaap- of werkplek voor het kind).
- *Voorwaarden voor meedoen* (bijvoorbeeld persoonlijke items zoals een bril, kleding of maandverband; een fiets of OV-vergoeding of een bijdrage aan sport).
- *De basis thuis op orde* (bijvoorbeeld voedsel(bonnen) of huishoudelijke apparaten).

SDVB wil graag meer zicht krijgen op de werking, resultaten en potentie van het NHF. Hiertoe zijn acht fondshouders en dertien ouders die een gift hebben ontvangen geïnterviewd.

De organisatie

Op elke school beheert een fondshouder het fonds. Bijna altijd is dat de schoolmaatschappelijk werker of medewerker ouderbetrokkenheid van de school. Op één school neemt een leerkracht deze rol op zich. Meestal is de fondshouder degene die de ouder attendeert op de mogelijkheid van een gift, ook op de scholen waar ouders zichzelf kunnen melden. De fondshouders overleggen met andere zorgprofessionals en de directie over de mogelijke giften. De fondshouders kunnen snel handelen, omdat er geen aanvraagprocedure geldt en kunnen de giften zonder restricties doen. Wel vraagt SDVB de fondshouders de gedane giften achteraf te registreren. De fondshouders vinden deze registratie tijdrovend en ervaren ongemak bij het vragen naar inkomen en dagbesteding van de ouders. Enkele scholen kiezen zelf voor de restrictie dat zij geen huishoudelijke apparatuur doneren, omdat zij een dergelijke gift niet direct vinden bijdragen aan de ontwikkeling van het kind.

Bij vier scholen doen de fondshouders een huisbezoek (meestal vrijwillig, eenmaal verplicht) om breder in beeld te krijgen wat het gezin nodig heeft in zowel materieel opzicht als

in verdere zorg. Omdat ouders al bekend zijn bij de hulpverlening of wantrouwend staan naar verdere hulpverlening, lijkt dit laatste aspect minder uit de verf te komen. Hulpverleners worden bekende gezichten voor ouders als zij onderdeel zijn van het team of op vaste momenten aanwezig zijn in de school. De drempel wordt verlaagd om hulp te vragen. De scholen waar de fondshouder geen huisbezoek doet, vinden dit te arbeidsintensief, of vinden dit niet passen bij de taak van de school. Als tot een gift wordt overgegaan, verzorgt de fondshouder de aanschaf hiervan.

De giften

Het aantal giften dat de scholen hebben gedaan loopt uiteen van 4 tot 34, met een gemiddelde van 16 giften (vaak bestaande uit meerdere producten). Er zijn veel giften gedaan voor de inrichting van kinderkamers en weinig giften gedaan met betrekking tot sport, voedsel en digitale apparaten. Op deze terreinen wordt het NHF alleen ingezet als aanvulling op bestaande voorzieningen, bijvoorbeeld het Sportfonds Jeugd & Cultuur, Stichting Meedoen, de voedselbank en de al bestaande aangeboden ontbijten.

Op twee scholen is gekozen om geen huishoudelijke apparaten te doneren, omdat dit te ver af staat van de taak van de school. Op de andere scholen is men van mening dat huishoudelijke apparaten kunnen bijdragen aan rust in het gezin en daarmee aan de ontwikkeling van het kind.

Het percentage leerlingen dat werd bereikt met een gift, loopt uiteen van 4,2 tot 22% van het totaal aantal leerlingen op de school, met een gemiddelde van 7,3%. Omdat dit percentage een stuk lager ligt dan de verwachte armoede op deze scholen, zijn waarschijnlijk niet alle gezinnen met financiële problemen bereikt. Dat vereist een meer structurele investering in het herkennen en bespreken van armoede door het hele team.

De geefcultuur

De geefcultuur op scholen – de mate waarin ouders laagdrempelig toegang hebben tot het fonds en er zonder gevoelens van schuld, schaamte en afhankelijkheid gebruik van durven te maken – varieert op een spectrum van terughoudend tot proactief.

De meer terughoudende scholen vinden dat je dichtbij de primaire functie van scholen moet blijven. Deze scholen geven geen giften als huishoudelijke apparatuur, omdat deze niet bijdragen aan het leren of participeren van kinderen. Zij doen sowieso relatief weinig giften. Zij zijn bewust niet proactief, maar gebruiken het NHF incidenteel en bedden dit minder in een algemene aanpak van armoede in. Zo maken leerkrachten armoede niet bespreekbaar in de startgesprekken met ouders en is het ontbijt voor leerlingen minder prominent in de school aanwezig.

Aan de andere kant staan de scholen die de taak van school breder opvatten, toegankelijk zijn voor ouders, vaker kiezen voor huisbezoeken en het fonds in de armoedeaanpak inbedden. Deze scholen hebben een groter bereik van gezinnen die een gift krijgen, geven meer giften en geven in principe ook giften die indirecter bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen, zoals huishoudelijke apparatuur. Op enkele van deze scholen vormt het bespreken van eventuele geldzorgen een standaard onderdeel van de jaarlijkse startgesprekken en wordt dagelijks ontbijt aangeboden aan elke leerling die dat wil.

De impact

Een gift kan een acuut probleem verhelpen, maar biedt geen structurele oplossing voor de geldzorgen in de gezinnen. Wel kan een gift de stress die armoede met zich meebrengt enigszins verlichten. Volgens de literatuur bevordert dit de sfeer in huis en komt dit wellicht ook de emotionele beschikbaarheid van de ouders ten goede. Een gift kan bovendien in potentie ook bijdragen aan een betere relatie tussen gever (de school) en de ontvanger (de ouder). Mits er een goede relatie is tussen ouder en school, zouden ouders vanuit intrinsieke motivatie iets terug willen doen voor de school. Als er geen goede relatie is met de school voelen ouders eerder druk om iets terug te moeten doen.

De ouders geven aan dat zij de gift krijgen op momenten dat zij zelf niet meer weten hoe zij hun problemen op moeten lossen en hun situatie als uitzichtloos ervaren. De gezinnen zijn erg blij met de hulp en ook met de snelheid waarmee de giften gerealiseerd worden. De ouders benoemen de rust die het hen geeft dat een concrete belemmering in de ontwikkeling van hun kind is opgelost en hun kind nu niets essentieels meer mist. Zeker bij het aanvragen van de gift hebben zij ook gemengde gevoelens, waaronder ook schaamte. De kinderen weten vaak niet dat de gift via school komt en zijn blij met de gift. De ouders zien op tegen (verplichte) huisbezoeken en waarderen deze alleen als ze niet het gevoel hebben beoordeeld te worden. Veel ouders zeggen dat de relatie al goed was voor de gift en soms geven ouders aan dat de relatie door de gift is versterkt. Dit alles betekent echter niet voor alle ouders dat ze nu makkelijker opnieuw naar de fondshouder stappen.

De Rotterdamse context

Het NHF is een stukje van de puzzel van het armoedebeleid op school en in Rotterdam. Met het NHF kunnen scholen snel handelen en aanvullen als gewenste giften net buiten de kaders van andere fondsen vallen. In de tijd die verstreken is sinds SDVB het NHF startte, zijn de nodige andere initiatieven gegroeid (bijvoorbeeld het Jeugdeducatiefonds) en heeft de overheid subsidieregelingen voor het bieden van schoolontbijt en het aanstellen van brugfunctionarissen in het leven geroepen. Dat stelt scholen in de gelegenheid om het NHF goed in te bedden in een samenhangende armoedeaanpak.

1. Inleiding

Waar in Nederland één op de 13 kinderen opgroeit in armoede, is dat in Rotterdam één op de zes kinderen (NJI, 2023). Dat zijn gemiddeld vier kinderen in elke klas: in de ene klas aanzienlijk meer dan in de anderen. Opgroeien in armoede heeft ingrijpende gevolgen voor de ontwikkeling van kinderen. Geldzorgen leiden tot stress, wat negatieve gevolgen heeft voor de ontwikkeling van het brein (Mullainathan & Shafir, 2014) en de executieve functies (impulsbeheersing, emotieregulatie, besluitvorming, lange termijn planning). Kinderen hebben hierdoor minder focus en concentratie, wat een belemmering is voor de cognitieve ontwikkeling en schoolprestaties (Jungmann & Madern, 2017). Ook kunnen kinderen door geldgebrek in het gezin minder meedoen met hun leeftijdsgenoten, waardoor zij minder ervaringen opdoen en sociaal isolement ervaren (Kinderombudsman, 2017). Dit kan de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen belemmeren (Yoshikawa, Aber & Beardslee, 2012). Daarnaast kunnen geldzorgen ook bij ouders leiden tot een verminderd doen- en denkvermogen (Jungmann et al., 2020), sociale isolatie, een lagere eigenwaarde, verminderde gezondheid, mentale problemen en het niet gebruiken van voorzieningen (Commissie Sociaal Minimum, 2023, p. 53). Ouders met geldzorgen kunnen minder aandacht voor hun kinderen hebben wat de hechting- en ouder-kindrelatie negatief beïnvloedt (Kalthoff, 2020). Al met al vormt opgroeien in armoede een serieuze bedreiging voor de kansen van de kinderen die dit betreft, nu en in de toekomst.

Als bijdrage aan het verbeteren van de kansen van kinderen die in armoede opgroeien biedt Stichting De Verre Bergen (SDVB) acht Rotterdamse basisscholen met een hoge concentratie leerlingen die in armoede opgroeien een NoodHulpFonds (NHF). Aan het einde van 2023 beslist SDVB over of en zo ja hoe het NHF vanaf schooljaar 2024 – 2025 gecontinueerd wordt en of daarbij het aantal deelnemende scholen uitgebreid wordt. Om hier een onderbouwde keuze in te kunnen maken, heeft SDVB graag meer zicht op de werking, resultaten en potentie van het NHF, mede in relatie tot andere initiatieven in de stad. SDVB heeft het lectoraat Kinderarmoede (Kenniscentrum Talentontwikkeling, Hogeschool Rotterdam) daarom gevraagd te onderzoeken wat de impact is van de giften uit het NHF en welke omstandigheden en mechanismen daar invloed op hebben. SDVB ontvangt daarbij graag een advies voor een succesvolle aanpak van het NHF.

In dit hoofdstuk is informatie opgenomen over het NHF, een theoretisch kader over de mogelijke impact van giften op ouders en kinderen en de daarbij behorende geefcultuur op school. Tot slot is aangegeven hoe het onderzoek is opgebouwd.

1.1 Het Noodhulpfonds

Het NoodHulpFonds (NHF) stelt scholen in staat om giften te doen aan ouders als de financiële nood in een gezin de ontwikkeling van de leerling in de weg staat. Het belangrijkste doel van het fonds is om door middel van materiële giften belemmeringen weg te nemen in de ontwikkeling van kinderen. De gedachte is dat scholen belemmeringen voor leerlingen snel kunnen signaleren en wegnemen, doordat zij de gift direct kunnen aanbieden, zonder dat hier een aanvraagprocedure aan vooraf gaat. Bij andere fondsen geldt vaak wel een aanvraagprocedure.

De aard van de giften

Om belemmeringen in de ontwikkeling van kinderen te kunnen wegnemen, kunnen scholen giften doen die bijdragen aan:

- *Voorwaarden voor leren:* denk hierbij aan digitale apparaten, schoolspullen of inrichting van de kinderkamer (bijv. een bed, kast, bureau, of eventueel een tafel in de woonkamer waaraan het kind huiswerk kan maken).
- *Voorwaarden voor meedoen:* denk hierbij aan persoonlijke items (bijvoorbeeld een bril, kleding, schoenen, maandverband) of een bijdrage aan mobiliteit (bijvoorbeeld een fiets of OV-vergoeding) of sport (bijvoorbeeld sportkleding en -schoenen).
- *De basis thuis op orde:* denk hierbij aan voedsel(bonnen) en witgoed (bijvoorbeeld een koelkast, wasmachine of droger).

Pilot

Naast het wegnemen van belemmeringen in de ontwikkeling van kinderen, wil SDVB ook verkennen of het NHF een snelle en efficiënte ingang is voor hulp aan de gezinnen en of het NHF eraan bijdraagt dat problematiek die anders verborgen blijft (sneller) boven water komt (SDVB, 2021).

Daarom is het NHF begonnen met een relatief kleine pilot op acht Rotterdamse basisscholen. De eerste school heeft een noodhulpfonds sinds maart 2019 en de laatste scholen haakten september 2022 aan. Op deze scholen is een medewerker tot fondshouder benoemd met de taak om het fonds te beheren. De scholen kunnen naar eigen inzicht giften doen, zolang deze eraan bijdragen dat belemmeringen in de ontwikkeling van kinderen worden weggenomen. Wel is er een maximaal bedrag van € 2.000,- dat een gezin per

kalenderjaar mag ontvangen, omdat anders de grens van de schenkingsvrijstelling kan worden overschreden (SDVB, 2021). Deze kaders zijn beschreven in het handboek NHF (SDVB, 2021). Omdat SDVB in deze pilotfase zicht wil krijgen op welke kinderen bereikt worden en in hoeverre het daadwerkelijk bijdraagt aan de ontwikkeling van deze kinderen, wordt van de fondshouders gevraagd om de gedane giften achteraf te registreren.

Leerkring

In de pilotfase is geïnvesteerd in de ondersteuning en professionalisering van de fondshouders. Zo is een leerkring opgezet waarin de fondshouders met en van elkaar leren over de inzet van het NHF en hoe deze in te bedden in een breder armoedebeleid in de school. Deze leerkring is begin 2022 van start gegaan onder begeleiding van het lectoraat Kinderarmoede (Kenniscentrum Talentontwikkeling, Hogeschool Rotterdam) en is sindsdien vijf keer georganiseerd. Op basis van de leerkringsbijeenkomsten, ontwikkelen de begeleiders van de leerkring hand-outs met praktische ondersteuning voor de scholen, zoals:

- Een voorbeeld flyer om ouders te attenderen op de hulp die de school biedt bij geldzorgen
- Vijf vragen en vijf tips voor de inzet van het Noodhulpfonds (zie bijlage)
- Een lijst van andere fondsen die scholen kunnen inzetten om ouders te ondersteunen
- Een professionaliseringspakket bestemd voor een teambijeenkomst op school, om teams te helpen meer verbinding te maken met gezinnen, zodat geldzorgen eerder gezien en besproken kunnen worden.

1.2 De impact van giften

SDVB wil graag weten welke impact de giften vanuit het noodhulpfonds hebben. Uit de literatuur valt af te leiden dat een gift in potentie impact kan hebben op drie niveaus: de directe materiële steun die het biedt aan het gezin, afname van stress doordat financiële zorgen kleiner worden en het versterken van de (vertrouwens)relatie binnen het gezin en tussen het gezin en school.

Materiele steun

De directe impact die een gift (een bed, bureau, fiets of droger) kan hebben op de ontwikkeling van kinderen ligt redelijk voor de hand. Door deze materiële steun kunnen kinderen als het goed is beter slapen, hebben een plek om huiswerk te maken, kunnen meer meedoen met andere kinderen en hebben een gezondere omgeving thuis. Hoewel de gift geen structurele oplossing biedt voor armoede, wordt er mee tegemoet gekomen aan een

materieel tekort in het gezin en kan via die weg bijdragen aan de ontwikkeling van het kind voor wie de gift bestemd is (Lusse & Kassenberg, 2022).

Afname van stress

Geldzorgen - zoals het moeite hebben om de eindjes aan elkaar te knopen, het hebben van schulden of het niet kunnen voldoen aan basisbehoeften - hebben meer consequenties voor het gezin dan het ervaren van materiële tekorten. Geldzorgen kunnen leiden tot spanning en stress, wat de mentale gezondheid van gezinsleden belemmert (Fitch et al., 2013). Directe gevolgen van deze stress kunnen gevoelens van angst, frustratie, schaamte en hulpeloosheid kunnen oproepen, wat symptomen van depressie, angststoornissen en andere psychische problemen veroorzaakt en daarmee direct de mentale gezondheid van individuele gezinsleden beïnvloedt (Guiaux, Roest & Iedema, 2011; NCJ, 2016; RIVM, 2008, 2023). Daarnaast kan sprake zijn van indirecte gevolgen doordat financiële stress de interacties binnen het gezin beïnvloedt. Zo kan stress leiden tot conflicten tussen ouders en kan het de emotionele beschikbaarheid van ouders voor hun kinderen en het vermogen om emotionele ondersteuning te bieden aan hun kinderen beïnvloeden. Dit kan leiden tot verstoringen in de hechting en ontwikkeling van kinderen, wat hun psychologisch welzijn beïnvloedt (zie ook Kalthoff, 2020), en kan een positieve beleving van het ouderschap onder druk zetten (zie ook Van der Pas, 2006). Interessant hierbij is ook het Family Stress Model (Masarik & Conger, 2017), wat een theoretisch kader biedt waarin deze directe en indirecte relatie tussen financiële moeilijkheden en psychologische stress binnen gezinnen met elkaar in verband gebracht worden. In dit model wordt gesteld dat wanneer een materiële gift bijdraagt aan het verminderen van financiële stress van gezinsleden, deze wellicht ook van invloed zijn op betere relaties binnen het gezin. En betere relaties in het gezin, komen de ontwikkeling van kinderen ten goede.

Versterken van relaties tussen ouder en school

Een gift kan in potentie bovendien bijdragen aan het opbouwen van vertrouwen en samenwerking tussen ouders en school (Komter, 2003; Mauss, 1990). Kinderen gedijen erbij als hun leefwerelden elkaar overlappen (zie Epstein, 2018) en er is internationaal geen twijfel dat een goede samenwerking tussen school en ouders bijdraagt aan de schoolloopbaan van kinderen (zie bijvoorbeeld Marzano, 2007; Higgins et al., 2012). Bovendien blijkt dat scholen die investeren in de relatie met ouders, de achtergrond van ouders beter leren kennen en beter in beeld hebben welke gezinnen steun nodig hebben. Het loont daarom om te investeren in de relatie tussen school en ouders, juist ook als de (sociaaleconomische) afstand tussen hen groot is (Lusse, 2019).

Naast het versterken van de relatie tussen school en ouders kan een gift in potentie bij de ontvanger (in dit geval de ouder en/of het kind) leiden tot versterkte gevoelens van eigenwaarde en gevoelens van dankbaarheid en waardering voor de gever (in dit geval de school) (Komter, 2003; Mauss, 1990). Zowel vertrouwen in en dankbaarheid jegens de school kunnen bijdragen aan een gevoel van wederkerigheid, waarin de ontvangers zich door de steun geroepen voelen meer te investeren in de relatie. De mate van nabijheid speelt hier een belangrijke rol: hoe meer er sprake is van een emotionele band (bijvoorbeeld ouder-kind, familie) hoe minder druk mensen ervaren om iets terug te doen. Hoe minder sterk die band is, hoe belangrijker het is om iets terug te doen (Sahlin, 1972).

Hier is echter ook een andere kant: als de ontvanger (ouder of kind) niet in staat is om, of niet weten hoe hij/zij iets terug kan doen, kan dit leiden tot gevoelens van schuld en schaamte (Komter, 2007). Een mogelijk nadeel van giften kan bovendien zijn dat de ontvanger (de ouder) een vorm van controle ervaart vanuit de gever (de school), zich belemmerd voelt om eigen keuzen te maken en zich afhankelijk voelt van de gever (Komter, 2003).

1.3 De geefcultuur

Om een positieve impact te kunnen hebben, is van belang dat ouders het fonds weten te vinden en dat de bovengenoemde gevoelens van schuld, schaamte en afhankelijkheid vermeden worden. Daarmee kan naast de aard van de gift, ook de context waarbinnen deze gegeven wordt van belang zijn voor de potentiële impact ervan. We spreken dan van de geefcultuur in de school. Op basis van inzichten uit de praktijk en literatuur, hebben we een aantal kenmerken van een zogenaamde inclusieve geefcultuur benoemd, zoals een proactieve benadering vanuit de school, laagdrempelige toegang tot het fonds en inbedding van het fonds in een breder armoedebeleid binnen de school.

Een proactieve benadering

Ouders kunnen pas gebruik maken van het fonds als ze van het bestaan ervan op de hoogte zijn. Daarom is het van belang dat de school het fonds en ook andere beschikbare hulpbronnen in de school proactief onder de aandacht brengen van ouders, bijvoorbeeld in nieuwsbrieven en sociale media en tijdens ouderbijeenkomsten. Een flyer over steun bij geldzorgen die uitgedeeld wordt aan alle ouders, bijvoorbeeld tijdens startgesprekken, kan daar ook aan bijdragen (Lusse & Kassenberg, 2022). Naast algemene communicatie over het fonds vanuit de school, is ook een proactieve benadering van ouders door de fondshouder van belang om ouders over te informeren en over de drempel te helpen.

Laagdrempelige toegang tot het fonds

Armoede brengt veel schaamte met zich mee (Plantinga, 2019). Laagdrempelige toegang tot het fonds betekent dat het aanvragen van financiële steun eenvoudig en zonder stigma kan worden gedaan. Ouders voelen zich vrij om hulp te vragen als ze dit nodig hebben, zonder dat ze zich bezwaard of beschaamd voelen. Het creëren van een open en ondersteunende sfeer rond het fonds moedigt ouders aan om hun financiële behoeften kenbaar te maken. Drempelverlagend is ook als de gift wordt gedaan vanuit een positieve relatie met de school en de fondshouder (Driessens & van Regenmortel, 2006). Drempelverhogend is mogelijk het aanbrengen van restricties op het type giften dat ouders mogen aanvragen en het moeten vragen van toestemming aan anderen voordat de gift gehonoreerd kan worden. Dit kan leiden tot onduidelijkheid en onzekerheid over of dat wat ouders willen aanvragen wel mag en kan het proces vertragen.

Inbedding in een bredere armoede aanpak

Van belang is dat het bieden van materiële ondersteuning voor middel van giften uit het NHF, onderdeel uitmaakt van een bredere aanpak van armoede binnen de school. Dit betekent dat er aandacht moet zijn voor het Signaleren, Ondersteunen en Stimuleren van leerlingen en ouders die met armoede te maken hebben (SOS bij kinderarmoede; Lusse & Kassenberg, 2022). Scholen kunnen daarbij inzetten op werkwijzen die het signaleren en bespreken van armoede mogelijk maken, die gezinnen kunnen ondersteunen bij armoede (zoals financiële en materiele steun) en het stimuleren van leerlingen en ouders om zo toekomstkansen van gezinnen in armoede te vergroten.

Als alle leerkrachten vanuit hun vertrouwensrelatie armoede herkennen en bespreekbaar maken, is de kans groter dat er geen gezinnen over het hoofd gezien worden, dan wanneer dit alleen de verantwoordelijkheid van de fondshouder is. Vanuit deze relatie kunnen leerkrachten ouders in contact brengen met Ondersteuning. Dat kan de fondshouder zijn, maar de leerkracht kan bijvoorbeeld ook zorgen dat de leerling gebruik kan maken van het ontbijt op school, of de ouder in contact brengen met de zorgprofessional in de school die verdere ondersteuning kan bieden. De directie kan zorgen voor een inclusief schoolkostenbeleid en voor activiteiten die de wereld, veerkracht en financiële geletterdheid van leerlingen helpen vergroten.

1.4 Onderzoek naar het Noodhulpfonds

Met dit onderzoek wil SDVB zicht krijgen op de manier waarop de deelnemende scholen het noodhulpfonds hebben ingericht, welke giften zij gedaan hebben en wat de impact hiervan is. De hierboven beschreven ideeën over wat de impact is van de gift en wat een inclusieve geefcultuur kan zijn, zijn meegenomen in dit onderzoek.

In deze paragraaf geven we de onderzoeksvragen weer die leidend waren in dit onderzoek en is per onderzoeksvraag aangegeven hoe het onderzoek is uitgevoerd. Het antwoord op onderzoeksvragen 1 en 2 wordt beschreven in hoofdstuk 2 en het antwoord op onderzoeksvraag 3 in hoofdstuk 3.

1. *Hoe is de organisatie van het NHF op de deelnemende scholen en hoe is het NHF ingebed in de bredere armoedeaanpak op de scholen en in de wijk?*

Het beantwoorden van deze vraag geeft zicht op organisatie en geefcultuur in de school. Voor het beantwoorden van deze vraag heeft met elke fondshouder een interview plaatsgevonden. Aanvullend zijn de verslagen van de leerkringen benut.

De fondshouders is gevraagd hoe de praktische uitvoer van het fonds eruit ziet, wie het fonds beheert, wat de route is in de school om tot een gift te komen (wie doet wat, wanneer) en waarom dit zo is georganiseerd (visie/haalbaarheid). Hierbij is doorgevraagd op de ervaring van de fondshouder met het fonds en de in de eerste leerkring aangegeven successen en knelpunten.

Ten behoeve van de inbedding van het NHF in het bredere armoedeaanpak in de school zijn de fondshouders bevraagd op de activiteiten die zij ontplooiën in de categorieën Signaleren, Ondersteunen en Stimuleren van de SOS-aanpak (Lusse & Kassenberg, 2022). Gevraagd is hoe de school werkt aan het signaleren van gezinnen en welke gezinnen in beeld zijn, naar de activiteiten die de school biedt ter ondersteuning van leerlingen en ouders en naar de stimulerende activiteiten die de school aanbiedt, gericht op het bevorderen van gelijke kansen voor de leerlingen. Hierbij is doorgevraagd op de ingevulde quickscans ten behoeve van leerkring 2 t/m 4 (uitgevoerd in 2022 en 2023). Ten behoeve van de inbedding van het NHF in de zorgstructuur in de wijk is in de interviews gevraagd of en hoe zij ouders doorverwijzen naar zorgverleners in de wijk. Zie de topiclijst in bijlage 1.

Alle acht fondshouders hebben deelgenomen aan het interview en alle interviews hebben op de desbetreffende school plaatsgevonden en duurden gemiddeld een uur. De interviews zijn getranscribeerd en vervolgens heeft een initiële inhoudsanalyse plaatsgevonden waaruit verschillende kenmerken van een geefcultuur naar voren kwamen (toegang tot het fonds, vertrouwen, communicatie en armoedeaanpak). Vervolgens is de informatie uit de interviews per kenmerk van de geefcultuur en de organisatie van het fonds in schema's per school gezet. Daarna zijn deze schema's geanalyseerd. De analyse bestond uit een vergelijking waarbij overeenkomsten en verschillen tussen scholen geïdentificeerd werden.

2. *Wat is de aard en omvang van de giften?*

Om inzicht te krijgen in de het type giften die de scholen aan ouders hebben gedaan, is gebruik gemaakt van de registratiewebsite van SDVB. Hierin registreren fondshouders per

aanvraag informatie over de aard van de gift, de hoogte van het bedrag, kenmerken van het gezin en aantekeningen over een eventuele follow-up. In deze rapportage zijn de giften ingedeeld in drie categorieën, die elk op hun eigen wijze kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van het kind (zie ook p. 6):

- Voorwaarden voor leren
- Voorwaarden voor meedoen
- De basis thuis op orde

3. *Wat is de impact van de giften?*

Om meer zicht te krijgen op hoe ouders de gift ervaren en wat de impact van de gift is op henzelf, hun kind en de relatie met de school, zijn ouders die gebruik hebben gemaakt van het fonds geïnterviewd. De fondshouders van zes scholen hebben ouders bereid gevonden mee te werken aan een interview, waarna de onderzoekers contact opnamen met de ouders. De fondshouders legden het doel van het interview uit aan ouders en gaf bij instemming de naam en het telefoonnummer door aan de onderzoekers. In totaal werkten 13 ouders die een gift uit het NHF voor hun zoon of dochter hebben ontvangen mee, allemaal moeders. Bij twee scholen zijn geen interviews met ouders uitgevoerd omdat deze scholen ouders hiermee niet wilden belasten of confronteren.

De interviews vonden meestal plaats op school en duurden ongeveer een uur. Er werd gebruik gemaakt van een topiclist (zie bijlage 1). Er is gevraagd naar de beleving van de ouder met betrekking tot de aanleiding van de gift, het proces van de aanvraag, de ervaren impact van de gift op de ouder zelf, het kind en de relatie met school. Ten slotte werden ouders om tips gevraagd om de inzet van het fonds te verbeteren. Na afloop van het interview werden eventuele zorgen die tijdens het interview kenbaar werden gemaakt besproken en gekeken waar de ouder hiervoor ondersteuning zou kunnen vragen. Ouders mochten aangeven waar het interview plaatsvond en in de meeste gevallen was dat op school. Bij zes interviews was de fondshouder of ouderconsulent bij het interview aanwezig, omdat de ouders aangaven dit prettig te vinden, of omdat het noodzakelijk was om te vertalen. De interviews duurden één tot anderhalf uur en de ouders ontvingen na hun deelname een bol.com bon ter waarde van 50 euro. De interviews zijn getranscribeerd en thematisch gecodeerd in Atlas.Ti op basis van de in de topiclist gespecificeerde thema's. Vervolgens zijn de interviews per onderwerp horizontaal met elkaar vergeleken om verschillen en overeenkomsten tussen ouders te identificeren. De resultaten uit de interviews zijn beschreven in hoofdstuk 3.

2. Scholen in kaart

We presenteren hier de belangrijkste bevindingen met betrekking tot de organisatie van het fonds, de aard van de giften en de geefcultuur op de deelnemende scholen. Per onderdeel (organisatie, aard giften en geefcultuur) is een (deel)tabel opgenomen waarin de praktijk op de verschillende scholen op de belangrijkste aspecten in beeld brengt. In paragraaf 4.1 is een samenvatting van deze tabellen opgenomen om de onderdelen ook in zijn samenhang te kunnen bekijken.

2.1 Organisatie van het fonds

Bij de organisatie van het Noodhulpfonds in de school, is gekeken naar wie de fondshouder is, of ouders zelf kunnen aanvragen, of een huisbezoek onderdeel uitmaakt van de aanvraag, of er restricties gehanteerd worden bij het uitgeven van giften, wie beslist over een aanvraag en of er sprake is van follow up. Ook zijn door de fondshouders ervaren knelpunten benoemd. Om de scholen met elkaar te kunnen vergelijken, biedt Tabel 1 een overzicht op de hoofdpunten. De informatie is verkregen uit de quickscans die de scholen hebben ingevuld voor de leerkring en in de interviews met de fondshouders.

Tabel 1 Organisatie van het fonds per school

School	A	B	C	D	E	F	G	H
Fondshouder*	MOB	SMW	SMW	Leerkracht	MOB	SMW	MOB	SMW
Besluit in overleg met	Directie	Directie	Directie IB	SMW	SMW	MOB	Directie zorgco	MOB
Aanvraag door ouders	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Huisbezoek door fondshouder	Ja Niet verplicht	Ja Niet verplicht	Nee	Nee	Ja Niet verplicht	Nee Van plan	Nee	Ja Verplicht
Restricties	Geen	Geen	Thuisbasis niet	Thuisbasis niet meer	Geen	Geen	Ander fonds**	Geen

*MOB = Medewerker Ouder Betrokkenheid of ouderconsulent/ SMW = schoolmaatschappelijk werker/ IB = intern begeleider/ Zorgco = zorgcoördinator.

** Deze school kijkt eerst of een ander fonds ingezet kan worden voor de beoogde gift

Route naar een gift

Zeven van de acht fondshouders zijn zorgprofessionals binnen de school zoals schoolmaatschappelijk werkers (vier keer) of medewerkers ouderbetrokkenheid/ouderconsulenten (drie keer). Op de achtste school vervult een leerkracht de rol van fondsbeheerder.

De fondshouders nemen de besluiten over de giften veelal samen met een (andere) zorgprofessional zoals een IB-er, medewerker ouderbetrokkenheid of schoolmaatschappelijk werker. Op vier scholen is bovendien altijd overleg met de directie, en op de andere scholen in geval van twijfel. Hoewel op vijf scholen ouders in principe zelf naar de fondshouder kunnen gaan om een aanvraag te doen, is de praktijk dat het fonds vooral onder de aandacht wordt gebracht door de fondshouder en/of een andere zorgprofessional in de school. Bij drie scholen is het geen praktijk dan ouders zelf het fonds benaderen, maar komt de aanvraag op initiatief van de fondshouder tot stand. Hoewel het geen vereiste is vanuit het NHF, maakt op vier scholen een huisbezoek onderdeel uit van de toekenningsprocedure bij een aanvraag bij het fonds (en een vijfde school is van plan dit in te voeren). Bij drie scholen wordt een huisbezoek voorgesteld wanneer er een aanvraag voor een gift uit het noodhulpfonds wordt gedaan, maar zijn ouders hier niet toe verplicht. De scholen willen in dit huisbezoek vooral kijken waar gezinnen nog meer mee geholpen kunnen zijn. Op de vierde school een huisbezoek voorwaardelijk om voor een gift in aanmerking te kunnen komen. Bij de afweging van een volgende gift, is een huisbezoek opnieuw verplicht. De onderbouwing van de betreffende fondshouder is dat deze huisbezoeken bijdragen aan relatieopbouw. Vanuit de relatie kunnen fondshouders beter ondersteunen. Deze fondshouder zegt hierover:

“Bij het tweede huisbezoek nam moeder mij in vertrouwen, dat ze schulden had, en toen kon ik haar doorverwijzen naar smw en wijkteam. We hebben zelfs de woningbouw vereniging gebeld, want de keuken en badkamer zagen er niet uit.” (Fondshouder, School H)

Huisbezoeken kunnen echter ook als controlerend ervaren worden door ouders (hebben ze wel recht op een gift?). Het gevoel beoordeeld te worden, sluit aan op hoe sommige fondshouders spreken van voorbeelden waarbij gezinnen “het echt verdienen”, en er soms wantrouwend of afkeurend naar de keuzes van ouders wordt gekeken. In deze gevallen worden bijvoorbeeld minder (kleding)bonnen verstrekt, omdat fondshouders bang zijn dat het dan niet bij het kind terecht komt. Ook worden sommige ouders die gebruik maken van ondersteunende maatregelen in de gaten gehouden en aangesproken wanneer een fondshouder denkt dat gebruik onterecht is.

Als een school besluit tot een gift over te gaan, doet de school zelf de aanschaf en zorgt vervolgens dat dit bij de ouders terecht komt. Dat betekent dat er soms veel stappen nodig zijn om een gift te realiseren.

Giften en restricties

Het NHF legt geen restricties op voor het doen van giften en vijf scholen leggen zich zelf geen beperkingen op. De andere scholen hanteren zelfopgelegde voorwaarden. Eén school stelt als restrictie dat de giften uit het fonds direct aan de ontwikkeling of het onderwijs van het kind moeten bijdragen. Deze school doet daarom geen giften als huishoudelijke apparatuur in de categorie 'Thuisbasis op orde', maar beperkt zich tot giften in de categorieën 'Voorwaarden voor leren' en 'Voorwaarden voor meedoen'. Een tweede school gaf eerder wel giften in de drie categorieën, maar sluit vanaf schooljaar 2023-2024 giften in de categorie 'Thuisbasis op orde' uit. Voor deze beide scholen geldt dat zij zich willen beperken tot de primaire taak van scholen: het bieden van onderwijs. Wellicht speelt bij de tweede school ook de ervaring mee met een gezin dat een kinderwagen kreeg en voor de kleur roze koos. Bij een volgende zwangerschap kwam de moeder terug met het verzoek voor een blauwe kinderwagen.

Bij een derde school geldt als restrictie dat de ouder alleen een gift uit het noodhulpfonds krijgt, als dit niet via een ander fonds verkregen kan worden. Een fondshouder van een andere school hanteert dat niet als scherpe restrictie, maar zegt niet direct over het fonds te beginnen, maar te luisteren naar ouders en te kijken of er ook andere mogelijkheden zijn. Een andere fondshouder hanteert geen restricties, maar gaat na of de ouder de uitgave echt niet zelf kan doen. Als beperking vanuit het NHF wordt genoemd dat de giften bestemd zijn voor leerlingen van de betreffende scholen. Een fondshouder constateert dat gesignaleerde tekorten bij broertjes en zusjes die nog niet of niet meer op school zitten, niet vanuit het NHF verholpen kunnen worden.

Toekennen van een gift

In de interviews met vijf fondshouders komt naar voren hoe lastig het is om een juiste inschatting te maken van de noodzaak van een gift. Dat vraagt ook om vertrouwen van de fondshouder in de ouder. Waar de ene fondshouder stelt dat ouders zelf het beste weten wat zij nodig hebben, geven anderen aan het soms erg lastig te vinden om te beoordelen in hoeverre gezinnen en voor welke giften voor het fonds in aanmerking komen. De fondshouders vinden het lastig om dit goed in te schatten, vooral uit angst het fout te doen. De directeur van de school die nog niet lang is aangehaakt, zou graag zien dat SDVB een beslisboom zou leveren over wat je wel/niet uit het fonds kunt financieren.

Het omgaan met mogelijk misbruik van het fonds door ouders komt in een aantal interviews terug. Zo vertelt een fondshouder aanvankelijk getwijfeld te hebben aan de noodzaak van een bepaalde gift, maar ziet dat deze gift de ingang bleek te zijn naar noodzakelijke zorg:

“We hebben het er ook met de directeur over, soms vraag je je achteraf af of het wel echt nodig was. Soms maken we een verkeerde inschatting, was niet per se nodig geweest achteraf, maar moeder staat opeens wel open voor overige zorg wat de kinderen.” (Fondshouder, School F)

En bovendien, stelt een andere fondshouder, hebben alle ouders geldzorgen:

“Ik ben tevreden met wie ik tot nu een gift heb gegeven, mijn gevoel zegt dat het goed is. In het begin moest ik heel veel nadenken en piekeren. Ik zou het jammer vinden als mensen er misbruik van maken. Maar als ik kijk naar gemiddelde gezinnen die hier wonen, die hebben het allemaal moeilijk”. (Fondshouder, School A)

Op een school waar ouders aanvankelijk zelf de aanschaf van de gift deden, koos een ouder een luxe variant van het te geven product. De fondshouder zegt hierover:

‘Gezinnen die niets hebben, zouden toch blij moeten zijn met überhaupt een product?’ (Fondshouder, School F).

Een fondshouder vertelt dat de inschatting ook moeilijk kan zijn in relatie tot keuzes die ouders maken. Een voorbeeld is een ouderpaar dat van een gift voor een bed voor hun kind afzag, omdat zij graag prioriteit wilde geven aan familiebezoek. De ouders vreesden dat als ze het bed aannamen, ze van het familiebezoek zouden moeten afzien.

Een andere fondshouder meldt dat er wel eens misbruik is gemaakt, maar dat ze probeert ouders toch weer vanuit vertrouwen tegemoet te treden, omdat dit toch een uitzondering is.

Follow up

Drie scholen geven aan dat de contacten met de ouder over de gift gebruikt worden om ook breder in beeld te krijgen wat het gezin nodig heeft, niet alleen in materieel opzicht, maar ook bijvoorbeeld het in contact brengen van de ouder met een zorgprofessional in de school. Zie ook de eerdere benoemde praktijk van drie scholen om de huisbezoeken hiertoe te benutten. Een fondshouder van een school die geen huisbezoeken uitvoert, spreekt uit dat zij zowel huisbezoeken sec als het doorvragen over wat ouders nog meer nodig hebben niet als verantwoordelijkheid van de school ziet en belastend vindt voor ouders.

In de praktijk lijken de gesprekken over een eventuele follow up meer over de wenselijkheid van meer giften te gaan dan over het in beeld krijgen van de wenselijkheid van verdergaande hulpverlening. Een deel van de ouders is volgens de fondshouders al bekend met

hulpverlening (bijvoorbeeld het wijkteam) en een ander deel heeft deze zorg niet nodig omdat het een incidenteel, financieel probleem van ouders betreft (dat ouders niet zelf kunnen oplossen omdat een spaarpotje voor onvoorziene uitgaven ontbreekt). Fondshouders ervaren dat ouders die wellicht wel gebaat zijn met verdergaande hulpverlening, wantrouwen kunnen hebben naar hulpverleners. Dit kan voor de fondshouders een obstakel vormen om veel door te vragen en door te verwijzen na een aanvraag bij het fonds:

“Het is al belastend voor ouders dat ze een fonds nodig hebben, dan ga je ze daar niet steeds mee confronteren” (Fondshouder, School C)

Daartegenover staan enkele scholen waar het wijkteam of een Team Toekomst (gericht op directe ondersteuning van de leerling) op vaste momenten aanwezig zijn in de school, waardoor dit bekende gezichten worden voor de ouders. Op een school waar een schoolzorgteam actief is, geeft de fondshouder aan dat dat de drempel verlaagt om samen te werken met andere partijen rond een gezin.

Voorwaarden van NHF

De scholen kunnen zonder procedurele voorwaarden vooraf giften doen. De fondshouders ervaren het noodhulpfonds daardoor als een laagdrempelige manier om gezinnen te ondersteunen en bij te dragen aan de ontwikkeling van leerlingen. De scholen waarderen dat er snel gehandeld kan worden en er niet op toestemming gewacht hoeft te worden. Ouders met hele acute nood, of voorafgaand aan een weekend of vakantie, kunnen met het NHF snel geholpen worden.

De scholen zijn wel verplicht om elke gift achteraf te registreren op de registratiewebsite van het NHF. De fondshouders ervaren deze registratie als belastend en geven daar twee redenen voor aan. Het eerste knelpunt bij de registratie van de giften is de tijd die het de fondshouders kost om deze handeling te verrichten. In de eerste plaats, en dit weegt zwaarder, ervaren fondshouders het als ongepast om als school ouders te moeten vragen naar hun inkomen en dagbesteding. Enerzijds omdat dit het opbouwen van vertrouwen met ouders in de weg staat. Dit geldt vooral voor scholen die zich meer op hun primaire taak willen richten en dit soort zaken van ouders helemaal niet willen weten. Deze scholen ervaren het moeten stellen van vragen over het inkomen en de dagbesteding van ouders bovendien als een gebrek aan vertrouwen van NHF in hun inschatting van de noodzaak van de gift. Scholen die zorg meer als onderdeel van hun taak zien het vragen van aanvullende informatie voor de registratiewebsite als onderdeel om de situatie van het gezin goed in kaart te brengen.

2.2 Aard van de giften

In schooljaar 2022-2023 hebben de scholen gezamenlijk 126 giften gedaan. De meeste giften bestaan uit meerdere producten. In het totaal zijn er 306 producten verstrekt. De giften zijn gedaan aan 102 gezinnen en gemiddeld 7.3% van de leerling populatie van deze scholen is ermee bereikt. De totaaluitgave van SDVB aan het NHF was in 2022-2023 € 46.770.

Uitgaven per categorie

In Tabel 2 is een overzicht opgenomen voor schooljaar 2022-2023 van het bedrag dat per type gift werd uitgegeven, het aantal scholen dat giften deed in deze categorie en het aantal producten wat daarbij is verstrekt. De informatie is verkregen uit het jaarverslag 2022-2023 (SDVB, 2023).

Tabel 2 Typen giften in schooljaar 2022-2023

	bedrag	aantal scholen	aantal producten
Voorwaarden voor leren			
Digitale apparaten	4.093	3 scholen	14 producten
Inrichting kinderkamer	11.495	6 scholen	115 producten
<i>Totaal</i>	<i>15.588</i>	7 scholen	129 producten
Voorwaarden voor meedoen			
Persoonlijke items	6.408	6 scholen	61 producten
Mobiliteit	10.195	6 scholen	36 producten
Sport	1.265	5 scholen	13 producten
<i>Totaal</i>	<i>17.869</i>	8 scholen	110 producten
De basis thuis op orde			
Voedsel	947	3 scholen	14 producten
Witgoed	9.098	5 scholen	19 producten
<i>Totaal</i>	<i>10.045</i>	6 scholen	33 producten
Overig			
	3.269	4 scholen	34 producten
Totaal	46.770	8 scholen	306 producten

Het hoogste bedrag aan giften van alle scholen bij elkaar werd besteed in de categorie 'Voorwaarden voor meedoen' en het laagste bedrag in de categorie 'Thuisbasis op orde'. Daartussen in vallen de giften in de categorie 'Voorwaarden voor leren'. Binnen deze categorieën werden de giften vooral uitgegeven aan de inrichting van de kinderkamer (het creëren van een goede werk- of slaapplek van het kind), mobiliteit (fietsen, OV en dergelijke) en witgoed. Het hoogste bedrag is uitgegeven aan de inrichting van de kinderkamer (€ 11.495) en het laagste bedrag aan voedsel (€ 947).

De meeste producten die zijn uitgegeven zijn bestemd voor het inrichten van de kinderkamer (115 producten). De minste producten zijn uitgegeven aan sport (13 producten, op 5 scholen), digitale apparaten (14 producten, op 3 scholen) en voedsel (14 producten, op 3 scholen). Bij sport weten veel scholen de weg naar het Sport- en Cultuurfonds te vinden en zijn de uitgaven vooral voor aanvullende zaken gedaan. Bij voedsel worden de uitgaven voor het ontbijt, wat vrijwel alle scholen verzorgen uit een andere subsidie vergoed, en zijn hierin dus niet meegeteld (zie ook Tabel 4).

Bereik en uitgaven per school

Om enige vergelijking tussen scholen mogelijk te maken, is in Tabel 3 aangegeven hoeveel giften en producten elke school heeft verstrekt in schooljaar 2022-2023, hoeveel gezinnen een gift hebben ontvangen en het percentage van de leerlingen dat daarmee is bereikt. De informatie is verkregen uit het jaarverslag 2022-2023 (SDVB, 2023).

Tabel 3 Aard van de giften

School	A	B	C	D	E	F	G	H	gem.
Bereik									
N* giften	13	9	5	34	16	26	4	19	16
N producten	17	30	9	84	30	75	5	56	38
N gezinnen	9	7	5	26	14	25	3	12	13
% leerlingen	7,8%	6,7%	4,7%	4,2%	8,5%	22%	5,2%	7,8%	7,3%
Aantal producten per categorie*									
Leren	3	10	X	30	14	39	1	32	16
Meedoen	10	2	8	26	1	43	4	15	14
Thuisbasis	4	9	X	5	15	2	X	2	4
Overig	X	4	1	23	X	X	X	1	4
Totaal	17	30	9	84	30	75	5	56	38
Gem. uitgave per gezin									
	€ 346	€ 424	€ 140	€ 583	€ 435	€ 287	€ 241	€ 839	€455

* N = aantal

Uit Tabel 3 valt af te lezen dat er grote verschillen zijn per school, zowel in het type gift dat scholen doen, het aantal gezinnen dat bereikt wordt als het totaal en gemiddelde bedrag dat zij hebben uitgegeven aan giften. Het aantal giften loopt uiteen van 4 tot 34 giften per school, het aantal producten van 5 tot 84. Tussen de 3 en 26 gezinnen werden bereikt en tussen de 4,2% en 22% van de leerling populatie. De gemiddelde uitgave per gezin variëren tussen de € 140 en € 839. Deze verschillen in gemiddelde uitgaven is niet goed te verklaren.

De beide kleinste scholen hebben de minste en goedkoopste giften gedaan en hebben relatief weinig leerlingen bereikt. Deze beide scholen hebben geen uitgaven in de categorie 'Thuisbasis op orde': geen wasmachines e.d., en ook geen voedsel. Dat betreft de school die principieel geen giften op dit vlak wil doen en de school die nagaat of ouders de gift niet ook bij een ander fonds kunnen aanvragen.

De grootste school heeft in absolute aantallen de meeste giften gedaan, maar heeft relatief het minste aantal leerlingen bereikt. De duur dat scholen beschikken over een NHF, lijkt niet erg van invloed op het aantal giften dat is gedaan. Zo heeft de school die het laatst is aangehaakt ruim twee maal zoveel leerlingen bereikt, dan de school die het langste deelneemt.

2.3 Geefcultuur

De geefcultuur van een school beschrijven we aan de hand van de elementen proactieve benadering, laagdrempelige toegankelijkheid en de inbedding van het fonds in een bredere armoedeaanpak op school (zie ook hoofdstuk 2.3). We verwachten dat een proactieve benadering en een laagdrempelige toegankelijkheid eraan bijdragen dat ouders van het fonds gebruik zullen maken. We denken dat inbedding van het fonds in een bredere armoedeaanpak in de school (Signaleren, Ondersteunen en Stimuleren) bijdraagt aan het beter in beeld krijgen van ouders die baat kunnen hebben bij een gift en tot aan een meer duurzame opbrengst van de giften. Het is lastig om de geefcultuur op de afzonderlijke scholen op basis van interviews vergelijkbaar te maken. In Tabel 4 is daarom een beperkt aantal concrete punten opgenomen als indicatie voor wat wij als de drie elementen van een positieve geefcultuur beschouwen

Tabel 4 Indicatoren voor de geefcultuur

School	A	B	C	D	E	F	G	H
Proactiviteit en laagdrempeligheid								
Flyer	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Proactiviteit fondshouder	Nee	Ja	Nee	Enigszins	Ja	Enigszins	Enigszins	Ja
Zichtbaarheid fondshouder	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Armoedeaanpak								
Geldzorgen bespreken**	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Ontbijt	Dagelijks voor wie wil	Bood- schap- penkast	Brood voor- noodge- vallen	Ophaal- pakket- ten	In wijk- ge- bouw	Dagelijks voor wie wil	Bood- schap- penkaart	Dagelijks voor wie wil

*II = leerlingen

**Geldzorgen bespreekbaar maken met ouders in de individuele startgesprekken met ouders

Proactieve benadering

De fondshouders geven aan dat zij in toenemende mate het fonds zijn gaan vermelden in de nieuwsbrief. In de looptijd van het NHF hebben zeven van de acht deelnemende scholen bovendien een flyer ingevoerd waarin zij ouders informatie bieden over mogelijke steun bij geldzorgen. Deze flyer wordt veelal uitgedeeld bij de startgesprekken aan de start van elk schooljaar. Eén school heeft de flyer in meerdere talen beschikbaar.

De mate waarin de fondshouders aangeven dat zij daarnaast ouders persoonlijk actief wijzen op het fonds loopt uiteen. Drie fondshouders geven aan dat zij vragen stellen aan ouders waar ze het vermoeden hebben dat zij baat zouden hebben bij het fonds of bieden aan eens thuis langs te komen om te kijken waar ze het gezin bij kunnen ondersteunen. Twee andere fondshouders vertellen dat zij bewust geen proactieve houding aannemen en de overige drie fondshouders zitten tussen proactief en niet proactief in. De fondshouders geven vier redenen aan voor een mindere of ontbrekende proactieve houding. De eerste reden die fondshouders weerhoudt om ouders actief te benaderen over het fonds is dat een aanzienlijk deel van de schoolpopulatie zorgbehoeften heeft. De fondshouders zoeken naar een balans tussen waarbij het ondersteunen van deze ouders niet ten koste gaat van het verzorgen van onderwijs, wat de primaire taak van de school is. Een fondshouder zegt hierover:

“Er ligt een lijn tussen onderwijs en zorg. Alle kinderen in deze wijk hebben in principe zorg nodig. Er is vaak veel aan de hand bij de gezinnen. En wij zijn een school.

Leerkrachten moeten een goede les neerzetten vinden wij, en professionals moeten de moeilijke gesprekken kunnen voeren met ouders.” (School F).

Een tweede reden om ouders niet actief te benaderen, is de gedachte dat dit soort materiele steun niet bijdraagt aan een structurele oplossing voor de gezinnen in armoede. Het voelt als pleisters plakken. Een fondshouder zegt hierover:

“Nu denk ik; we gaan niet actief werven. We kunnen misschien wel alerter zijn en vragen stellen. Nu doen we alleen iets als we iets horen en we hierbij kunnen helpen. Ik denk niet dat we er heel actief mee moeten zijn. Er zijn zoveel fondsen en we zijn alleen maar pleisters aan het plakken. Met alle fondsen die je aanvraagt blijven ouders in spanning of ze het krijgen (bijvoorbeeld bij sportlessen), ze blijven afhankelijk. Het basisinkomen moet gewoon omhoog, dat biedt een structurele oplossing.”
(Fondshouder, school C)

Een derde belemmering voor het actief benaderen van ouders, is dat fondshouders en zeker ook de leerkrachten dit lastig vinden. Ze zijn bijvoorbeeld bang dat ouders zich zullen schamen wanneer ze aangesproken worden op hun eventuele geldzorgen.

Tot slot zijn fondshouders bang dat te veel ouders gebruik gaan maken van het fonds als zij dit proactief onder de aandacht brengen. Als de vraag te groot wordt kan de school er wellicht niet in voorzien. Bovendien kost de afhandeling van een aanvraag de fondshouders tijd en kunnen zij daardoor maar een beperkte hoeveelheid aanvragen aan.

‘Als het bekend wordt dat je een koelkast kunt krijgen, dan zou iedereen bij mij komen van “ik wil ook een koelkast” (Fondshouder, School A)

Laagdrempelige toegankelijkheid

Om de toegang tot het fonds laagdrempelig te maken investeren veel fondshouders in de relatie en het opbouwen van vertrouwen met ouders. Zes fondshouders zorgen bijvoorbeeld dat ze goed zichtbaar zijn binnen de school en op het schoolplein en knopen praatjes aan met ouders. Ook haken deze fondshouders aan bij de infrastructuur van structurele momenten en activiteiten waar ruimte is om ouders en leerlingen te leren kennen en vertrouwen op te bouwen, zoals bijvoorbeeld de koffieochtenden. Dit is wellicht lastiger te realiseren voor de leerkracht die de rol van fondshouder heeft. De scholen zijn zich ervan bewust dat zij niet alle ouders in beeld hebben en dat deze ouders daardoor ook minder toegang hebben tot het noodhulpfonds. Zo zijn werkende ouders bijvoorbeeld minder vaak aanwezig op informatie- of koffieochtenden. Ook zijn medewerkers

ouderbetrokkenheid soms toegankelijker voor ouders die eenzelfde culturele achtergrond hebben als de ouderconsulent dan voor andere ouders.

De fondshouders geven aan dat veel ouders negatieve ervaringen hebben met hulpverlening en daarom terughoudend zijn in het vragen van ondersteuning. Dat geldt zeker voor ouders die slachtoffer zijn geweest van de toeslagenaffaire. Soms vormt een directeur of ouderconsulent die de ouders goed kent een lage drempel, of zijn ouders als ambassadeurs makkelijker benaderbaar voor ouders. Soms draagt juist het ontvangen van een gift bij aan het vertrouwen dat een ouder krijgt in de fondshouder. Een fondshouder zegt:

“Op het moment dat ze hier binnenkomen en ik bezig met ze ga, stappen ze veel vaker binnen. Ze weten me veel beter te vinden.” (Fondshouder, School B).

Het draagt dan ook bij aan het verlagen van de drempel voor ouders als alle professionals in de school armoedeproblematiek in de school signaleren en toeleiden naar de fondshouder. Doordat een leerkracht dichterbij een ouder kan staan dan de fondshouder, vermindert de spanning die ouders kunnen ervaren bij het doen van een aanvraag. Als leerkrachten echter niet goed in staat zijn om armoede te herkennen en bespreekbaar maken, dragen zij niet bij aan het verlagen van de drempel voor ouders om van het fonds gebruik te maken. Toch leidt het informeren van leerkrachten over het fonds volgens een school wel tot meer gesprek:

“Leerkrachten schakelen ons nu ook in en zeggen bijvoorbeeld “ik had een rapportgesprek met moeder en heb het idee dat er iets speelt, zou jij eens met moeder willen gaan praten?”” (Fondshouder, School F)

Armoedeaanpak

De manier waarop en mate waarin scholen investeren in het Signaleren, Ondersteunen en Stimuleren van gezinnen in armoede (SOS), verschilt per school.

- Signaleren

Om armoede te kunnen signaleren, is van belang om een relatie op te bouwen en (de achtergrond van) het gezin te leren kennen. Het voeren van individuele startgesprekken (of kennismakingsgesprekken) aan het begin van elk nieuw schooljaar met de ouders van elke leerling vormt hiervoor een goed beginpunt. Dergelijke gesprekken worden op alle scholen gevoerd, meestal op school, maar bij één school bij de ouders thuis. Op twee van deze scholen voeren zorgprofessionals (schoolmaatschappelijk werker/medewerker ouderbetrokkenheid) ook een gesprek met de ouders van alle nieuwe leerlingen. Op de ene school gebeurt dat op school en de andere school voert huisbezoeken uit. Op de achtste school

zijn geen jaarlijkse startgesprekken, maar voert de schoolmaatschappelijk werker wel huisbezoeken uit bij alle nieuwe leerlingen.

Twee scholen melden dat de leerkrachten in de startgesprekken ook vragen naar eventuele geldzorgen in het gezin (zie Tabel 4). Op één van deze scholen worden de leerkrachten getraind in het signaleren van armoede. De andere scholen zijn huiverig om dit moment aan te grijpen om geldzorgen bespreekbaar te maken. Ze zien het dan als relatieopbouw waarvan uit mogelijk op een later moment overige ondersteuning aangeboden kan worden.

- Ondersteunen

De scholen hebben een uiteenlopende praktijk in het ondersteunen van gezinnen met geldzorgen. Uiteraard bieden de scholen allemaal het noodhulpfonds aan. Het loopt uiteen hoe goed de fondsbeheerders op de hoogte zijn van andere fondsen.

Ontbijt en andere voedselhulp wordt veelvuldig aangeboden, in alle mogelijke varianten: van de aanwezigheid van brood voor incidentele noodgevallen, ontbijt in het buurtcentrum, het wekelijks op kunnen halen van ontbijt, de beschikbaarheid van boodschappenbonnen tot het dagelijks beschikbaar hebben van ontbijt op school (zie ook Tabel 4). Een school meldt daarnaast ook schoolfruit en -melk aan te bieden en een andere school heeft een boodschappenkast. Een enkele school heeft kleding te vergeven of organiseert een kleding- of spullenbeurs. Een andere school biedt het leerprogramma Squla aan. Sommige scholen benutten het gebruik maken van bovengenoemde ondersteuning om armoede in de gezinnen te signaleren en ouders te vragen of zij meer ondersteuning nodig hebben. Andere scholen zijn hierin terughoudend omdat ze ouders hun privacy respecteren en het doorvragen wellicht een belemmering opwerpt om van de ondersteuning gebruik te durven maken.

Eén school zet in op het beheersen van de schoolkosten door de vrijwillige ouderbijdrage af te schaffen en een traktatiebeleid in te voeren. Hierbij hoeven kinderen geen traktatie voor de klas en het team meer mee te nemen, maar zijn ze wél echt jarig.

De lijnen met wijkpartners en hulpverleners zijn heel divers georganiseerd en ook sterk wisselend van lengte. Op twee scholen heeft een medewerker uit het wijkteam een spreekuur (op de ene school wekelijks, op een andere eenmaal in de zes weken) en op een derde school is een ondersteuningsorganisatie voor kinderen aanwezig. Op één van deze scholen is ook een schoolzorgteam geïnstalleerd, want de toegankelijkheid van de zorg in de wijk

vergroot. Op de andere scholen is de toegang tot hulpverleners in de wijk lastiger toegankelijk.

- Stimuleren

Hoewel de stimulerende activiteiten in de interviews niet veel aan de orde zijn gekomen, hebben de scholen dit wel in beeld gebracht in de vierde bijeenkomst van de leerkring. Met name de scholen in Rotterdam Zuid spreken over de leertijduitbreiding met naschoolse activiteiten waarin leerlingen hun talenten kunnen ontwikkelen en hun wereld kunnen vergroten. Alle scholen maken ook melding van ouderactiviteiten.

Scholen leggen verder hun eigen accenten. Zo bieden scholen activiteiten aan in het kader van schoolloopbaanontwikkeling of ten behoeve van het sociaal welbevinden van leerlingen. Twee scholen in Rotterdam West investeren in de veerkracht en growth-mindset van leerlingen, team en ouders. Op een van deze scholen is ook speciaal een kindercoach en jongerenwerker in dienst om leerlingen te begeleiden. Op een andere school is Team Toekomst actief die kinderen helpt om hun talenten te ontwikkelen, bijvoorbeeld door een kind te begeleiden naar en tijdens het lidmaatschap van een sportvereniging. Een aantal scholen maakt ook melding van activiteiten en informatiebijeenkomsten voor ouders. Dit aanbod is zo divers, dat geen indicator te vinden is om de praktijk op de scholen te vergelijken.

3. Impact van de gift

3.1 Kenmerken gezinnen

Alle ouders die zijn geïnterviewd waren moeders, zeven getrouwd en zes alleenstaand. Zij hebben twee tot zeven kinderen, waarvan bij in twee van de grootste gezinnen de oudste kinderen al het huis uit zijn. Vrijwel alle moeders geven aan net rond te kunnen komen van werk of uitkering of er is sprake van een sterk wisselende hoogte van het inkomen gedurende het jaar. Hierdoor komen veel ouders – ook ouders met middeninkomens – niet in aanmerking voor bepaalde fondsen en regelingen. Ook zijn er moeders die schulden hebben, bijvoorbeeld bij de belastingdienst omdat een inwonende dochter te veel werkte en toeslagen daarom terugbetaald moeten worden. Er zijn ook moeders die niet kunnen werken omdat ze voor hun zieke ouders moeten zorgen of de Nederlandse taal niet voldoende vaardig zijn. Daarnaast zijn er moeders die een beroep op het fonds hebben gedaan door onvoorziene uitgaven zoals een kapotte koelkast of een inbraak. Alle moeders geven aan een beperkt netwerk te hebben. Familie woont bijvoorbeeld ver weg, of er kan geen beroep op familie worden gedaan omdat deze ook met armoede of ziekte te maken hebben. Veel moeders geven aan een enkele vriendin te hebben of soms een goede band met de burens te hebben. Ook geven meerdere moeders aan dat ze ervaren dat mensen om hen heen veel met zichzelf bezig zijn en er geen oog is voor hun situatie.

3.2 Route naar een gift

Het aanvragen van een gift

Ouders benoemen verschillende drempels die ze over moeten gaan om een aanvraag bij het fonds te doen. De moeder benoemt gevoelens van trots en schaamte, het gevoel de school te veel te belasten en de veronderstelling dat het ontvangen van een gift een tegenprestatie zou vereisen.

Voor ouders is het moeten uitleggen van de situatie een drempel om een beroep te doen op de school. Een ouder benoemt dat ze bang was dat mensen haar niet meer zouden aanspreken wanneer ze weten van haar nood. Een andere ouder benoemt dat ze niet wil dat school op de hoogte is van haar situatie om dat ze bang is dat daarover gepraat zal worden. Andere moeders benoemen het als trots en schaamte, omdat ze het liefst zelf hun kinderen willen voorzien in wat ze nodig hebben. In de gevallen van trots en schaamte geven moeders aan dat de situatie zo nijpend werd, dat zij zich beseften dat ze niet anders

konden dan hulp te vragen. Deze moeders benoemen ook de opluchting die het gaf zodra ze open waren over hun zorgen.

“Toen ik in de schulden zat heb ik me jaren geschaamd. Nu ben ik heel open. Je kunt er stiekem over doen, maar dan had ik dit <het noodhulpfonds> ook niet kunnen weten. Er is bij mij een kantelpunt gekomen toen ik het even niet meer wist en dacht ik doe het al zo lang allemaal alleen, wie kan me nu helpen. En als de een het weet, dan maakt het ook niet meer uit dat de ander het weet en dan valt er een last van je schouders af.”

Een andere moeder vertelt dat ze eerst niet open stond voor hulp, uit angst dat er een tegenprestatie vereist zou zijn.

“Ik dacht: niks is gratis, maar <de fondshouder> vertelde dat ik er niets voor terug hoefde te doen.”

Andere ouders geven aan het moeilijk te hebben gevonden iets aan te vragen uit angst te veel te vragen als zij bijvoorbeeld aangaven dat ze een koelkast nodig hadden. En er waren ouders die zich bezwaard voelen om de tijd te vragen van de schoolprofessionals omdat ‘iedereen al zo druk is’.

Geen van de geïnterviewde ouders geven aan na de gift gevoelens van ongemak of schaamte te hebben. Voor sommige ouders blijven de hiervoor genoemde obstakels bestaan die hen belemmeren nog eens een aanvraag te doen, maar dat heeft niet te maken met het daadwerkelijk ontvangen van de gift.

Proactieve houding fondshouder

Hoewel de fondshouders en scholen aangeven dat het fonds met nieuwsbrieven en flyer onder de aandacht te brengen bij ouders, lijkt het fonds aanvankelijk niet bekend te zijn bij de ouders. Negen van de dertien geïnterviewde ouders geven aan dat ze niet van het fonds af wisten totdat de fondshouder hen aanbood een aanvraag voor hen te doen. De ouders komen in contact met de fondshouders. Een ouders kwam met de fondshouder in contact nadat er bij het standaard huisbezoek geldzorgen waren gesignaleerd en een enkele keer geeft een leerkracht door dat de ouders baat kunnen hebben bij het fonds. In de meeste gevallen signaleert de fondshouder geldzorgen bij aanwezigheid bij een naschoolse activiteit, informatieochtend of tijdens een praatje op het schoolplein doorvraagt naar de situatie van gezinnen. Een moeder zegt hierover:

“<De fondshouder> is iemand die aanklopt bij iedereen van “heb je hulp nodig?” en dat is al heel fijn. Ze is zelf ook naar mij toegekomen. (...) Het helpt dat ze op mij is afgestapt”.

Ouders benoemen de koffieochtenden die op verschillende scholen worden georganiseerd als belangrijk moment om geldzorgen te signaleren en het fonds onder de aandacht te brengen. Zij ervaren de koffieochtenden als heel belangrijk en hebben het gevoel dat er hier goed naar hen geluisterd wordt en dat ze inspraak kunnen hebben op wat er gebeurt op school. Ook is het fijn om er andere ouders te ontmoeten.

Huisbezoeken

Uit de interviews met de fondshouders en leerkringen blijkt dat enkele scholen huisbezoeken doen bij ouders. De ene school doet dit bij alle ouders die zich aanmelden bij de school, bij andere scholen wordt het aangeboden door de fondshouder als manier om meer zicht te krijgen op wat ouders mogelijk nog meer nodig hebben. Ouders van scholen waar een huisbezoek standaard wordt gedaan, geven ook aan dat dit de aanleiding was voor een gift uit het fonds. Ouders spreken over dat schoolmaatschappelijk werker en/of fondshouder op de hoogte is van hun situatie en daarom aanbod een beroep op het fonds te doen.

Ouders noemen een aantal zaken die zij lastig vonden bij de huisbezoeken. Zo benoemt een moeder dat ze een huisbezoek niet op prijs zou hebben gesteld in de tijd dat ze nog niet open was over haar geldzorgen. *‘Kom je dan potten kijken, ofzo?’* Een andere moeder benoemt ook de drempel die ze ervoer toen de fondshouder vroeg langs te komen in huis. Zij was bang beoordeeld te worden en vertelt daarover:

“Mensen schamen zich, want er is heel veel niet in hun huis. Ze denken dat ze kijken naar heel hun huis. Toen zei <de fondshouder> dat ze niet kijkt naar hoe je huis eruit ziet, maar kijkt wat je nog meer nodig zou kunnen hebben.”

Dezelfde moeder benoemt daarbij de goede band die ze heeft met de fondshouder. Een bepaalde mate van relatie met de fondshouder, inzicht in de reden van het huisbezoek, open zijn over geldzorgen, en een huisbezoek niet als voorwaarde voor een gift, zijn elementen die een huisbezoek voor ouders niet als controlerend of indringend wordt ervaren, maar in veel gevallen juist als ondersteunend.

“Het was prima dat <de fondshouder> langskwam, want ik ken haar van school. Ik wil niet dat iemand komt die ik niet ken, want ik schaam me voor hoe mijn huis eruit ziet.”

Uit de interviews blijkt dat voor meerdere ouders de huisbezoeken hebben geleid tot nog meer ondersteuning vanuit school. Moeders geven aan dat de fondshouder bij het huisbezoek andere dingen opmerkte die ontbraken of kapot waren en dit leidde dan tot nieuwe aanvragen bij het fonds. Ook werd een keer de woningbouwvereniging gebeld om achterstallig onderhoud aan te kaarten. Een moeder geeft aan het een fijn moment te hebben gevonden om het over haar zorgen te hebben. Een andere moeder benoemt dat het leuk was dat de leerkracht langskwam en haar kind zijn huis kon laten zien. Naast dat de huisbezoeken in enkele gevallen leiden tot meer zicht op de (leef)situatie van gezinnen en daar nog een aanvraag uit het fonds voort komt, spreken niet veel moeders van verdere zorg die is ingeschakeld na een aanvraag bij het fonds. Een enkele moeder noemt hoe de fondshouder ook heeft geholpen met het aanvragen van een verzekering, de woningbouwvereniging heeft gebeld of het wijkteam heeft ingeschakeld, maar dit zijn uitzonderingen.

Laagdrempelig toegang tot het fonds

Sommige ouders benoemen hun verbazing over het feit dat er vooraf bijvoorbeeld geen formulieren ingevuld hoefden te worden. Veel ouders benoemen de snelheid waarmee ze het product ontvingen na een aanvraag. Ze hoefden niet vier tot zes weken te wachten of hun aanvraag geaccepteerd werd, maar binnen een week was al een judopak of koelkast geregeld. Ouders benoemen daarbij ook het contrast met andere aanvragen die ze doen, zoals bij de gemeente.

“De ouderconsulent had in de ochtend gevraagd wat ik nodig had en in de middag gebeld dat ik de bonnen om drie uur op kon halen. Ik was verbaasd dat er niets ingevuld hoefde te worden”. (Moeder, School D).

“Ik houd ervan om dingen zelf in handen te hebben en controle te houden. Je voelt je heel verantwoordelijk en je hoort de grootste horror verhalen. Ik heb graag zelf de controle in handen. Maar toch gaf het vertrouwen in de school de doorslag”. (Moeder, School G).

Relatie school en fondshouder

Alle ouders benoemen dat ze een goede relatie hebben met school. Ze vinden dat er fijne leerkrachten werken en dat er mogelijkheden zijn om elkaar te ontmoeten. De relatie met de fondshouder wordt in het bijzonder benoemd als zeer belangrijk in relatie tot het fonds. Ouders ervaren de fondshouders over het algemeen als vriendelijk, behulpzaam en betrokken. Sommige ouders geven aan dat het bijdraagt aan een fijne relatie met de fondshouder als ze haar heel lang kennen en/of haar vaak zien (bijvoorbeeld elke ochtend bij het

schoolplein). Een enkele moeder noemt ook de gedeelde culturele achtergrond als belangrijk kenmerk van de nauwe band met een ouderconsulent die fondshouder is. Dat draagt eraan bij dat ouders de fondshouder vertrouwen. Sommige ouders zien de fondshouder zelfs als vriendin en andere ervaren dat de fondshouder haar werk echt uit haar hart doet. Deze beschrijvingen dragen er volgens de ouders aan bij dat ze makkelijk contact zoeken met de fondshouder en dat ze weten dat ze bij de fondshouder terecht kunnen, niet alleen voor praktische ondersteuning, maar ook om hun verhaal te doen. Ook geeft een ouder aan dat ze blij is dat school nu weet van de situatie.

3.3 Impact op ouder en kind

Ouders krijgen giften op momenten dat zij zelf niet meer weten hoe zij hun problemen op moeten lossen en hun situatie als uitzichtloos ervaren. Zij benoemen de rust die het hen geeft dat hun kind nu niets essentieels mist. Dit gaat gepaard met dankbaarheid en blijdschap bij de ouders die een gift hebben ontvangen en soms ook met schaamte. Ouders noemen giften zoals een kast, kleding, een bed, een bon voor eten en een Chrome-book die bijdragen aan basisbehoeften en de basisvoorwaarden voor de ontwikkeling van hun kind. De nieuwe kast draagt volgens ouder bij aan een opgeruimde kamer, doordat alle kleren niet meer door elkaar liggen. De nieuw gekregen schoenen zorgen ervoor dat een dochter beter loopt en minder vaak valt en door de etensbonnen krijgen de kinderen voldoende te eten.

“Ik zag de feestdagen somber in en was heel blij met de boodschappenbon. Ik heb het verdeeld over kerst en oud en nieuw.”

Een nieuw bed zorgt ervoor dat een kind weer uitgerust in de klas zit en bij een ander gezin de kinderen in een schone slaapruijnte in slaap vallen.

“Mijn dochter heeft een tijdje op de grond geslapen. Het matras was helemaal beschimmeld. Ik voelde me heel blij dat ik het bed kreeg. Maar ook schaamte om het te accepteren. Maar uiteindelijk neem ik het aan. Liever dat jezelf iets koopt voor je kinderen, maar als het niet kan dan heb je geen andere keuze.”

Waar de gevoelens van ouders over de gift wat gemengd kunnen zijn, benoemen alle ouders hoe blij hun kind was met de gift. Een moeder zegt daarover:

“Eerst moest hij een pak aan van daar bij de judo, zo'n oud pak. En toen hij een nieuw pak had, toen was hij heel trots en ging hij een uur voordat hij wegging al z'n pak aan doen. Hij had een fiets met zijwieltjes en die was te klein, nu heeft hij een grote jongensfiets dus dat is geweldig”.

Sommige giften dragen heel direct bij aan het leren van een kind. Zoals een Chromebook dat een kind ontving. Zijn moeder zegt hierover:

“Mijn zoon vond het heel fijn dat hij een Chromebook had gekregen. Hij kon weer oefenen met de site van school. Hij was al eerder aan het oefenen, maar toen hij de Chromebook niet meer had, kon hij niet meer goed oefenen. Hij oefende nog wel op mijn telefoon maar dat was vervelend en klein. Met de laptop kan hij weer goed thuis oefenen voor de Cito toets.”

En veel giften, bijvoorbeeld fietsen, stellen kinderen in staat om mee te kunnen doen. De gift vergroot het op dat moment hun zelfvertrouwen en neemt schaamte weg:

“In groep 8 hadden ze wekelijkse fietslessen. Voor de kinderen die geen fiets hadden namen ze een fiets mee. Dit was een hele kleine fiets. Mijn dochter wilde niet meer meedoen met de fietslessen want anderen lachten haar uit omdat het zo'n kleine fiets was. Mijn dochter was door het dolle heen met de fiets. Ze vond hem ook heel mooi want ze mocht hem ook zelf uitzoeken”.

Een aantal ouders benoemt bovendien dat door het krijgen van een fiets de leefwereld van hun kind wordt vergroot. Een ouder zegt hierover:

“De kinderen waren heel blij met hun fiets. Toen ze zelf een fiets mochten uitkiezen. Ze zeiden ‘Mama: we kunnen naar het park fietsen’. We waren vorige week dinsdag gaan kijken bij de fiets en ze zijn er nu al de hele week mee bezig met de fiets en hebben het steeds over de fiets.”

Geen van de ouders benoemt dat er ongemak of schaamte was bij de kinderen na het ontvangen van de gift. De meeste ouders vertelden hun kind ook niet dat de fiets, of het bed of bureau vanuit het noodhulpfonds werd gegeven.

3.4 Impact op ouder-schoolrelatie

De meeste moeders omschrijven hun relatie met de school als goed. Sommigen noemen de relatie warm, zij voelen zich thuis op school. Deze ouders geven aan dat ze vaak op school zijn en dat de meeste leerkrachten hen bij naam kennen. Veel ouders zeggen dat de relatie al goed was voor de gift en soms geven ouders aan dat de relatie door de gift nog is versterkt. In de meeste gevallen is de fondshouder geen leerkracht en leren de ouders de fondshouder via een andere route kennen. Nadat zij een gift hebben gekregen is het voor sommigen ouders in het vervolg makkelijker naar de fondshouder toe durven stappen als er weer steun nodig is:

“Ik kan met <de fondshouder> bespreken als ik nog wat nodig heb. Zij is heel lief, vriendelijk en behulpzaam. Ze helpt altijd iedereen. Ik kan altijd met haar praten als er iets gebeurt.”

Maar een goede relatie en blijdschap om een gift, betekent echter niet voor alle ouders dat ze nu makkelijker opnieuw naar de fondshouder stappen. Bij een aantal moeders bleek tijdens het interview dat zij nog wel ondersteuning (bijvoorbeeld boodschappen- of kledingbonnen) konden gebruiken. Zij wilden niet nogmaals een beroep doen op het fonds, omdat zij niet lastig wilden zijn of zich wellicht schaamden hiervoor. Zo vertelt een moeder dat ze nog meer zorgen heeft, maar dat niet allemaal tegen de fondshouder wil vertellen. Ze heeft al hulp van de school gekregen en ze wil niet elke keer als er iets naar de school komen. Zeker niet als daarvoor iemand bij haar thuis langs moet komen. Ze vertelt emotioneel:

“Dat wil ik zelf oplossen, het is privé in huis.”

Over de bekendheid van het noodhulpfonds bij ouders, zegt een moeder:

“Had ik dat 10 jaar geleden geweten dan was ik misschien wel eerder naar school gegaan om te vragen of ze mij konden helpen. Het is nog steeds niet algemeen bekend wat school kan doen voor ouders”.

Als tip voor de school benoemen veel moeders dan ook dat het fonds wel bekender mag zijn in de school. Zij raden de scholen aan om hier meer aandacht aan te besteden, bijvoorbeeld in de klassenapp, en op momenten dat ouders in de school zijn en deze informatie te herhalen. Ook zou het goed zijn als de leerkrachten ouders hierover informeren. Enkele ouders zeggen dat zij andere ouders ook wel zullen wijzen op het bestaan van het fonds. Maar een moeder zegt:

“Ik zou andere moeders niet aanraden om gebruik te maken van het fonds, want dan weten ze dat ik hulp heb gekregen.”

Tot slot geven veel ouders de school van hun kinderen een compliment voor wat zij doen om ouders te steunen en één moeder zegt:

“Ik wil het fonds eigenlijk persoonlijk bedanken dat zij dit doen.”

4. Discussie

Het discussiehoofdstuk bestaat uit drie onderdelen. Eerst wordt op basis van een vergelijking van de acht scholen op hoofdpunten, gekeken naar patronen in de werkwijze van de scholen en het bereik van het NHF. Vervolgens worden er een aantal opvallende uitgelicht, met daaraan gekoppeld suggesties aan SDVB. Tot slot zijn er de nodige beperkingen van dit onderzoek benoemd.

4.1 Patronen

Hoewel de praktijken op de acht scholen flink van elkaar verschillen, is er een aantal patronen zichtbaar. Hiertoe zijn de tabellen 1, 3 en 4 samengevat in Tabel 5.

Tabel 5 Scholen in kaart

School	A	B	C	D	E	F	G	H
<i>Organisatie NHF</i>								
Fondshouder*	MOB	SMW	SMW	Leerkracht	MOB	SMW	MOB	SMW
Besluit met	Directie	Directie	Dir./IB	SMW	SMW	MOB	Dir/zorgc	MOB
Aanvraag door ouders	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Huisbezoek	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Nee	Nee	Ja
Restricties	Geen	Geen	Thuisbasis niet	Thuisbasis niet meer	Geen	Geen	Ander fonds	Geen
<i>Giften</i>								
N** giften	13	9	5	34	16	26	4	19
N producten	17	30	9	84	30	75	5	56
N gezinnen	9	7	5	26	14	25	3	12
Bereik II***	7,8%	6,7%	4,7%	4,2%	8,5%	22%	5,2%	7,8%
<i>Geefcultuur</i>								
Flyer	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Pro activiteit	Nee	Ja	Nee	Enigszins	Ja	Enigszins	Enigszins	Ja
Zichtbaarheid	Ja	Ja	Nee	Nee	Ja	Ja	Ja	Ja
Geldzorgen bespreken****	Nee	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee	Ja
Ontbijt	Dagelijks	Kast	Nood	Ophalen	In wijk	Dagelijks	Kaart	Dagelijks

*MOB Medewerker Ouderbetrokkenheid-ouderconsulent/SMW schoolmaatschappelijk werker/IB intern begeleider

** N = aantal;

** II = leerlingen: het percentage leerlingen dat bereikt wordt met een gift.

*** Leerkrachten maken eventuele geldzorgen bespreekbaar in het individuele startgesprek met ouders

Op basis van deze vergelijking, kan in grote lijnen een continuüm geschetst worden met terughoudendheid en proactiviteit als polen. Scholen die zich willen beperken tot onderwijs

als primaire rol en/of fondshouders die zich ongemakkelijk voelen bij het toekennen van giften zijn meer terughoudend. Scholen die het wegnemen van financiële belemmeringen voor de ontwikkeling van leerlingen meer tot hun taak rekenen en fondshouders die zich comfortabeler voelen bij het beslissen over giften, schuiven meer op naar de proactieve pool. Hoewel er geen scherpe grens kan worden, beschrijven we de helft van de scholen als terughoudend in het aanbieden van giften uit het NHF. De andere helft beschrijven we als meer proactief.

Terughoudend

De scholen C en D maken een duidelijke keuze om dicht bij het bieden van onderwijs als primaire taak van de school te blijven. Hun terughoudendheid met de inzet van het fonds komt voort uit de wens de balans tussen onderwijs en ondersteuning te bewaken. Om die reden zetten zij het NHF alleen in voor zaken die dicht liggen bij het kind ('Voorwaarden voor meedoen') en het onderwijs ('Voorwaarden voor leren') en verstrekken zij geen wasmachines en dergelijke (meer) in de categorie 'Thuisbasis op orde' en ook geen voedsel. De fondshouders op deze scholen investeren bewust niet in zichtbaarheid van de fondshouder en in proactiviteit in het benaderen van ouders, voeren geen huisbezoeken uit, ook om ouders niet te belasten. Om die reden hebben de fondshouders op deze scholen ook geen ouders benaderd om te interviewen. Ouders kunnen hier niet zelf een aanvraag doen. Het ontbreken van huisbezoeken zorgt wellicht ook voor minder zicht op verdere noden in het gezin. De terughoudendheid is ook te zien in de bredere armoedeaanpak op deze scholen: er is een beperkte mogelijkheid voor ontbijt en geldzorgen zijn geen onderwerp van gesprek in de startgesprekken door de leerkrachten. Deze opvatting van noodhulp aan leerlingen vertaalt zich in een klein percentage leerlingen dat een gift ontvangt.

Ook school G bereikt slechts een klein percentage van de leerlingen en heeft (hoewel zij dat niet als restrictie hanteren) eveneens geen uitgaven gedaan in de categorie 'Thuisbasis op orde'. Op het eerste oog lijkt deze school daarmee op de scholen B en C. Een belangrijk verschil is echter dat de terughoudendheid hier vooral lijkt voort te komen uit de zelf opgelegde restrictie om het NHF alleen te gebruiken als er geen ander fonds beschikbaar is.

Hoewel de fondshouder op school G ook geen huisbezoeken uitvoert, doen de leerkrachten dat wel, dus is er alle gelegenheid om alle gezinnen te leren kennen.

Hoewel school A geen expliciete restricties formuleert, is de school niet proactief in het benaderen van ouders, mogen ouders niet zelf een aanvraag doen en wordt er geen flyer uitgedeeld aan alle ouders. Het percentage leerlingen dat met het fonds is bereikt is hier relatief laag.

Proactief

De andere scholen hebben een bredere opvatting van de taak van school bij het bieden van noodhulp. Zij gaan ervanuit dat de school ook kan bijdragen aan ontwikkeling van leerlingen, door ouders te helpen ontzorgen. Vanuit die visie doen zij ook giften als wasmachines en drogers (Thuisbasis op orde), hoewel dit ook hier soms tot discussie leidt hoever je daarin als school moet gaan. Ouders mogen zelf ook een aanvraag doen en de fondshouders zijn zichtbaar en (enigszins) proactief. Deze scholen bereiken veelal een groter aandeel van de leerlingen dan de andere scholen. School B heeft van hen nog het minste bereik, maar is nog niet zo lang aan het fonds verbonden.

De fondshouders bezoeken de gezinnen thuis en benutten dit bezoek ook om zicht te krijgen of er meer hulp geboden kan worden. Bij school H is dit huisbezoek verplicht, ook bij eventuele volgende giften. Het risico daarvan is dat de huisbezoeken als te controlerend worden ervaren.

Op de scholen B en H vragen de leerkrachten in de startgesprekken aan het begin van elk schooljaar naar mogelijke financiële belemmeringen. Op school B worden de leerkrachten bovendien getraind in het signaleren van geldzorgen.

School F lijkt een beetje een uitbijter, want waar de andere drie scholen een huisbezoek koppelen aan een gift, doet deze school dat niet. Deze school is dat echter wel van plan. Bovendien bezoekt de schoolmaatschappelijk werkster, die ook de fondshouder is, wel alle nieuwe gezinnen thuis. Hoewel de fondshouder in het interview vertelt dat zij bewust niet heel proactief is, bereikt deze school veruit de meeste leerlingen met de giften uit het NHF. Wellicht zijn de andere teamleden erg alert op geldzorgen bij leerlingen, waardoor ouders goed bij de fondshouder terecht komen. Opvallend in de armoedeaanpak is bovendien de stappen die de school neemt (als enige van de deelnemende scholen) om de schoolkosten voor ouders te beperken.

4.2 Aandachtspunten en suggesties

Het NHF biedt letterlijk hulp aan gezinnen in nood en daar zijn de gezinnen erg blij mee, ook met de snelheid waarmee de giften gerealiseerd worden. De gezinnen die bereikt worden met de giften vallen in de doelgroep die SDVB beoogt. De scholen zijn in principe ook blij met het fonds, maar zien ook wat haken en ogen. Met het oog op de vraag of en zo ja hoe SDVB het noodhulpfonds wil continueren vragen een aantal zaken aandacht. In onderstaande tekst zijn steeds de aandachtspunten benoemd, met daarbij onze suggesties aan het fonds voor het omgaan daarmee.

Restricties

SDVB legt de scholen niet veel beperkingen op met betrekking tot de besteding van het noodhulpfonds. Dit communiceert SDVB in contact met de scholen, in het handboek en in de folder met vijf vragen en tips voor de inzet van de noodhulpfonds die in het kader van de leerkring ontwikkeld is (zie bijlage 2). Toch voelen de fondshouders zich soms ongemakkelijk in hun rol en soms leggen zij zichzelf restricties op. De meer restrictieve scholen willen dicht bij de kernopgave van de school blijven en vinden dat er een duidelijke grens moet zijn tussen wat een school doet en wat hulpverleners doen. Deze scholen willen alleen of vooral giften verstrekken die direct ten goede komen aan het leren en meedoen van het kind. Zij verstrekken geen giften die de basis van het gezin versterken (witgoed, kinderwagens en dergelijke) en via die weg de stress van kinderen helpt verminderen. Andere scholen gaan na of de gift wel echt noodzakelijk is, of willen eerst checken of deze ook door een ander fonds verstrekt kan worden. In het eerste geval kunnen ouders zich beoordeeld voelen en in het tweede geval kan dit vertraging opleveren in het ontvangen van de gift. De zorg om de balans tussen wat een school biedt aan onderwijs en zorg is fundamenteel en vormt voor meer scholen een issue dan de scholen die hier daadwerkelijk restricties aan verbinden. De posities aan beide flanken van het spectrum zijn in deze het minst wenselijk: scholen die nooit een gift zullen bieden m.b.t. huishoudelijke apparaten e.d. maken geen gebruik van de mogelijkheid om de stress in gezinnen in een acute situatie te reduceren. Scholen die met groot gemak dergelijke giften doen, worden wellicht een te gemakkelijk loket voor zaken die ver van het onderwijs afstaan.

In de categorie 'Thuisbasis op orde' valt - naast huishoudelijke apparaten en kinderwagens - ook voedselhulp. Hoewel de scholen wel iets doen met ontbijt, valt op dat andere voedselhulp - bijvoorbeeld boodschappenkaarten - slechts op drie scholen wordt verstrekt, terwijl dit wel heel acuut nodig kan zijn.

→ SVDB kan in haar communicatie over de categorie 'Thuisbasis op orde' meer terughoudend zijn ten aanzien van giften als huishoudelijke apparaten e.d.. Bijvoorbeeld door in het handboek en de *Vijf vragen en vijf tips* de scholen te adviseren dergelijke giften alleen te doen als de situatie in het gezin zo acuut is dat de langere wachttijd als ouders naar een ander fonds verwezen worden niet verantwoord is voor de kinderen. Dat brengt de scholen aan de flanken van het spectrum dicht bij elkaar.

→ SVDB kan in haar communicatie over de categorie 'Thuisbasis op orde' meer aandacht besteden aan voedselhulp aan het gezin in zijn geheel.

Drempels bij ouders

Ouders ervaren een hoge drempel om uit zichzelf aan te geven dat een gift hen zou helpen. Waar we die drempel geneigd zijn te verklaren als schaamte en trots vanuit ouders, komt uit de interviews met deze ouders ook het beeld naar voren dat ouders zich bezwaard voelen om tijd te vragen van de school. Ze zijn bang dat ze teveel zijn, te veel vragen. Ze vinden het bovendien moeilijk om hun situatie goed uit te leggen.

Ook als het fonds wel bekend is bij ouders, stappen zij niet makkelijk zelf over de drempel naar de fondshouder. Hoewel sommige ouders gemengde gevoelens hebben bij het vragen van de gift, lijkt het ontvangen ervan bij de meeste ouders geen ongemak op te leveren. De ouders die de gift ontvangen zijn er erg blij mee en ze zijn opgelucht dat ze open kunnen zijn over hun financiële zorgen. Deze bevinding sluit aan bij wat al bekend is over de drempels die mensen met geldzorgen ervaren bij het vragen om hulp en de opluchting als ze dit toch hebben gedaan.

Vier scholen kiezen voor huisbezoeken door de fondshouder om te achterhalen wat gezinnen met financiële problemen nodig hebben en een vijfde school heeft dit ingevoerd in schooljaar 2023-2024. Ouders hebben geen bezwaar tegen deze huisbezoeken, maar als dit een voorwaarde is om een gift te kunnen krijgen, ervaren zij dit ook als drempel. Ze willen een open gesprek kunnen voeren zonder het gevoel beoordeeld te worden.

→ SDVB kan scholen stimuleren het fonds meer bekend te maken (bij ouders én leerkrachten) en vooral ook om het gebruik daarvan te normaliseren. Het helpt als fondshouders zich minder ongemakkelijk voelen in hun rol en gefaciliteerd worden voor hun rol (zie ook de aandachtspunten ongemak bij fondshouders en werkdruk).

→ SDVB kan aangeven dat huisbezoeken wenselijk zijn, maar niet voorwaardelijk mogen zijn voor het toekennen van een gift. De huisbezoeken door de fondshouder zijn bedoeld om nader kennis te maken met het gezin, vertrouwen op te bouwen en van daaruit meer zicht te krijgen op hoe het gezin gesteund kan worden (met giften vanuit het NHF en/of verwijzing naar hulpverlening). Om dit doel te realiseren is het van belang dat de huisbezoeken in een positieve sfeer en vanuit vertrouwen verlopen en dat iedere associatie met controle vermeden wordt.

Ongemak bij fondshouders

Alle geïnterviewde ouders geven aan dat ze pas van het fonds hoorden, toen zij erover werden benaderd door de fondshouder. Hoewel vrijwel alle scholen flyers, nieuwsbrieven e.d. waarin het fonds genoemd wordt uitdelen, wordt het NHF op de meeste scholen niet proactief en expliciet bekend gemaakt aan alle ouders. Dit lijkt gerelateerd te zijn aan de het ongemak dat de fondshouders ervaren om te moeten oordelen over giften. Zij geven aan dat zij moeite hebben met het inschatten van de situatie in het gezin. Fondshouders voelen zich ongemakkelijk met hun rol om te beoordelen in welke mate de gift kan

bijdragen aan de ontwikkeling van de leerling. Dit geldt vooral voor giften in de categorie 'Thuisbasis op orde', en dan met name de uitgave van witgoed e.d.. Ook vragen sommige fondshouders zich af of ouders misbruik maken van het fonds en welke ouders een gift verdienen. Het ongemak is ook groot bij het moeten vragen naar het inkomen en dagbesteding van de ouders (zie ook registratiesysteem SDVB).

→ Zie de adviezen over de categorie 'Thuisbasis op orde', onder restricties.

→ SVDB kan de Vijf vragen en vijf tips duidelijker onder de aandacht brengen van de fondshouders en directies.

→ SDVB kan fondshouders faciliteren met onderlinge intervisie, zodat zij hun onzekerheden kunnen delen en van elkaars ervaringen leren. Van belang is aan de fondshouders te vragen of en zo ja in welke vorm zij daar behoefte aan hebben.

→ SDVB kan de vragen over inkomen en dagbesteding van ouders uit de verplichtte registratie halen.

→ SVDB kan scholen die zich ongemakkelijk blijven voelen wellicht adviseren om geen gebruik te maken van het Noodhulpfonds, maar zich aan te sluiten bij het Jeugdeducatiefonds of ouders te verwijzen naar andere fondsen, zoals Meedoen of Fonds Bijzondere Noden Rotterdam (zie ook de overzichtlijst van fondsen die in het kader van de leerkring is ontwikkeld).

Registratiesysteem SDVB

Ook het invullen van het registratiesysteem van SDVB levert de fondshouders ongemak op, omdat het ongepast voelt om als school vragen over inkomen en dagbesteding te moeten koppelen aan het aanbieden van een gift. De fondshouders ervaren dit als lastige vragen om te stellen, zeker omdat zij vertrouwen willen opbouwen met de ouders. SDVB heeft deze vragen opgenomen in de registratie om zicht te krijgen op waar de giften naar toe gaan, maar voor de fondshouders lijkt de boodschap van SDVB daarmee dubbel. Aan de ene kant geeft SDVB het signaal 'doe maar wat jij denkt dat goed is', terwijl het moeten aangeven van inkomen en dagbesteding als controle ervaren wordt op of de fondshouders de giften wel aan de ouders geven die deze hulp het beste kunnen gebruiken. Bovendien kost de registratie ook tijd en tijd is schaars (zie ook werkdruk).

→ SDVB kan de vragen naar inkomen en dagbesteding uit de registratie halen en de registratie sowieso vereenvoudigen, zodat dit de fondshouders minder tijd kost.

Bereik

De drempels die ouders ervaren en het ongemak van fondshouders, heeft zijn weerslag op het bereik van het NHF. Uit Tabel 3 valt af te lezen dat gemiddeld 7,3% van de leerlingen op school bereikt worden met een gift uit het noodhulpfonds, met een wijde range van 4,2% tot

22%. Dat is één op de dertien leerlingen, zo'n twee per klas. Dat komt overeen met het aantal leerlingen dat over heel Nederland gezien opgroeit in armoede. In Rotterdam ligt dat gemiddelde op één op de zes leerlingen, zo'n vier per klas. Het aantal leerlingen dat op de scholen die in aanmerking komen voor het noodhulpfonds opgroeit in armoede ligt aanzienlijk hoger.

Er zijn grote verschillen zijn tussen de scholen in dit bereik. Hierdoor ontstaat het beeld dat er op veel scholen maar een kleine groep ouders in beeld is voor het NHF. Dit zijn veelal de ouders die al een goede band hebben met directeur of fondshouder, die hun etnische achtergrond delen met de ouderconsulent en/of die naar bijeenkomsten op school kunnen komen (wat lastig is voor werkende ouders en ouders met niet schoolgaande kleine kinderen). Van andere gezinnen is niet altijd bekend of er sprake is van armoedeproblematiek en of het noodhulpfonds hen kan helpen. Als niet alle gezinnen in beeld hebben voor wie het fonds bedoeld is, bereiken de giften niet alle leerlingen die hier baat bij zouden hebben. Sommige scholen realiseren zich ook dat zij niet alle ouders in beeld hebben.

Zicht krijgen op de gezinnen voor wie het NHF bedoeld is vereist inbedding in een breder armoedebeleid op de scholen. Dat begint met het opbouwen van vertrouwen tussen ouders en school op de plek waar alle ouders in beeld komen en de lijntjes het kortst zijn: tussen leerkracht en ouder. Dat vereist dat de leerkrachten bekend en vertrouwd zijn met hun rol om een relatie aan te gaan met ouders en hun achtergrond te leren kennen en dat vragen naar de achtergrond van het gezin en eventuele financiële problemen zijn opgenomen in de leidraad voor de startgesprekken. Ook vereist het dat leerkrachten voldoende op de hoogte zijn van de organisatie van het noodhulpfonds en andere vormen van ondersteuning die de school kan bieden. Op scholen waar zorgprofessionals (schoolmaatschappelijk werkers of medewerkers ouderbetrokkenheid) met alle nieuwe ouders een kennismakingsgesprek voeren (thuis of op school) kunnen ook die leidraad onder de loep nemen. Hoewel op alle scholen leerkrachten startgesprekken voeren met alle ouders, melden slechts twee scholen dat zij deze momenten ook aangrijpen om geldzorgen bespreekbaar te maken. Dergelijke gesprekken vragen voorbereiding en oefening, want ook hierbij moet het opbouwen van vertrouwen het uitgangspunt zijn en moet elke associatie met controle vermeden worden. Zie desgewenst de handreiking *Omgaan met armoede op scholen* voor concrete uitwerkingen hiervan.

→ SDVB kan investeren in het trainen van teams in het herkennen en bespreekbaar maken van armoede. Om vast te stellen welke vorm daarin aansluit op de wens van de scholen, is het van belang na te gaan of en hoe de trainingspakketten door de scholen gebruikt en ontvangen zijn.

→ SVDB kan de communicatie over het doel van het fonds aanscherpen. Op dit moment is de boodschap dat de giften bij moeten dragen aan de ontwikkeling van kinderen en daaraan wordt op alle deelnemende scholen voldaan. SDVB zou hieraan kunnen koppelen, dat scholen ook een beleid ontwikkelen om breder in beeld te krijgen voor welke kinderen een bijdrage uit het NHF wenselijk is. Dat begint met het goed leren kennen van alle ouders.

Opvolging

De giften uit het noodhulpfonds zijn vaak incidenteel. Als de gift daartoe beperkt blijft, is het een - welkome - pleister die even verlichting biedt, maar niet bijdraagt aan meer structurele oplossingen voor het gezin. Soms is de gift verstrekt om een incident te helpen oplossen en soms gaan fondshouders na welke andere steun de ouders nodig hebben. Dat kan een extra gift zijn uit het fonds, maar ook doorverwijzing naar hulpverlening. De fondshouders in alle scholen lijken nauw samen te werken met andere zorgprofessionals in de school. Doorverwijzing naar steun buiten de school lijkt echter niet zo vaak te gebeuren. Fondshouders geven hiervoor als reden dat ouders of nergens voor in aanmerking komen, al zorg ontvangen of hulpverleners van buiten de school te wantrouwen. Soms hebben de scholen direct contact met organisaties die hulp bieden vanuit de school, wat tot meer vertrouwen kan leiden. De ouders zelf spreken zich op dit punt niet echt uit.

→ Als SDVB wil dat scholen meer aandacht besteden aan opvolging, vereist dat een inbedding in een bredere armoedeaanpak. Scholen kunnen hun praktijk in kaart brengen in de categorieën Signaleren, Ondersteunen en Stimuleren en daar jaarlijks verbeterstappen in zetten. Dat kan desgewenst met behulp van de aan de handreiking *Omgaan met armoede op scholen* gekoppelde kwaliteitskaart (zie bijlage 3).

→ Wellicht kan SDVB wellicht het belang van voldoende zorgprofessionals in de school en toegankelijke hulpverlening in de wijk helpen agenderen bij schoolbesturen en gemeente.

→ Het faciliteren van de fondshouders draagt bij aan de aandacht die de school kan hebben voor opvolging (zie onder werkdruk).

→ Het vereist meer zicht op de manier waarop de hulpverlening in elke school en wijk georganiseerd is om op dit punt verdergaande aanbevelingen te kunnen doen.

Werkdruk

Een reden waarom scholen de aandacht niet zo breed op het fonds willen vestigen, is omdat zij bang zijn dat dit veel aanvragen oplevert. Dat gaat de fondshouders - die de taak bovenop hun oorspronkelijke werk doen - veel tijd kosten, het brengt meer ongemakkelijke afwegingen met zich mee en wellicht ook de vrees dat de vraag het beschikbare budget zal overstijgen.

Fondshouders geven aan geen tijd te hebben om een groot aantal giften te realiseren, wat deels ook de ambivalentie verklaard in het proactief bekendmaken van het fonds. Daarmee halen zij wellicht meer werk op hun nek dan zij aankunnen. Als van scholen bovendien verwacht wordt dat zij stappen zetten in hun aanpak van armoede en betere lijnen leggen met hulpverleners van buiten de school, breidt daarmee ook de taak van de fondshouder uit. Als van scholen extra zorgtaken verwacht worden, is daar ook extra inzet voor nodig. Fonds Schiedam Vlaardingen e.o. faciliteert de aandachtfunctionarissen bij de VO en MBO scholen in hun Programma Schoolkostenbeleid en de gemeente Rotterdam de kansengelijkheidfunctionarissen op de basisscholen die meedoen aan deze pilot.

→ SDVB kan overwegen de fondshouder met uren te faciliteren voor de taak. Daarbij kan het fonds rekening houden met de omvang van de school. Denk bijvoorbeeld aan 2 tot 4 uur per week.

Rotterdamse context

Het NHF is een stukje van de puzzel van het armoedebeleid: het armoedebeleid in elke afzonderlijke school en het armoedebeleid in Rotterdam. Als het NHF goed in die puzzel past, voegt het veel toe, maar anders bestaat het risico dat het een los onderdeelje is zonder context. De puzzel die elke school kan leggen is die van het eigen armoedebeleid waar het NHF een onderdeel is. De puzzel waaraan SDVB kan bijdragen is die van de Rotterdamse context.

In de tijd die verstreken is sinds SDVB het NHF startte, zijn in Rotterdam de nodige andere initiatieven ontstaan. Zo is het Jeugdeducatiefonds erg gegroeid en zijn veel Rotterdamse scholen daarbij aangesloten, ook scholen die het noodhulpfonds van SDVB krijgen. Ook is er een groep Rotterdamse basisscholen die een kansengelijkheidfunctionaris hebben aangesteld om de kansen van kinderen die in armoede opgroeien te vergroten. Landelijk zijn er initiatieven om een lokale aanpak van de bestrijding van kinderarmoede te ontwikkelen die domeinoverstijgend is.

→ SDVB kan zich beraden op de vraag welke bijdrage van SDVB in deze nieuwe context het meeste impact heeft. Daartoe kan SDVB wellicht een werksessie initiëren met bovengenoemde organisaties en initiatieven om samen het landschap te schetsen met ieders plek daarin en de samenwerking daartussen. Desgewenst kunnen fondsen als Meedoen en Fonds Bijzondere Noden Rotterdam hierbij aansluiten.

4.3 Beperkingen onderzoek

Het voorliggende onderzoek tracht het proces en de impact van het NHF in kaart te brengen. Het betreft een verkennend onderzoek, passend bij de pilot fase van het NHF. Hierdoor

ontstaat er wel een beeld van de praktijk, maar kunnen er geen harde conclusies getrokken worden. Bij het beoordelen van de onderzoeksresultaten moeten een aantal zaken moeten in ogenschouw genomen worden:

- De deelnemende scholen zijn op verschillende momenten gestart met het NHF. De eerste school startte half 2019 en de laatste twee scholen eind 2022. Het moment van de start heeft invloed op de bekendheid van fondshouders met het fonds en de gelegenheid om een praktijk op te bouwen met het fonds.
- Vertrouwen tussen ouder en fondshouder is een belangrijk element in de geefcultuur. De ouders die zijn geïnterviewd zijn zeer positief over de fondshouders en spreken hun vertrouwen uit. Deze ouders zijn echter allemaal geworven door de fondshouders en vormen daardoor een selectieve steekproef. De kans is groot dat de fondshouders voornamelijk ouders voor interviews hebben benaderd waarmee zij een goede band hebben, of waarvan zij weten dat deze ouder een positieve ervaring heeft gehad. Omdat aannemelijk is dat ouders die minder positief zijn, ook meer afstand tot de fondshouder hebben, bestaat de kans dat het perspectief van ouders die minder goede ervaringen hebben minder in beeld is gekomen.
- De indruk bestaat dat op de meeste scholen (lang) niet alle ouders die in aanmerking komen voor een gift bekend zijn met het fonds. Daarmee ontbreekt ook het perspectief van de ouders die niet bereikt worden door de fondshouder. Het zou interessant zijn om een uitgebreider onderzoek te doen waarbij veel meer ouders gesproken worden, om de wensen en ervaringen van deze ouders te horen.
- In het onderzoek zijn door middel van interviews de percepties van fondshouders en ouders in beeld gebracht. Daarmee hebben we zicht gekregen op wat de scholen doen en hoe fondshouders en ouders dit ervaren. Het contact tussen fondshouders en ouders is niet geobserveerd, waardoor we beperkt beeld hebben gekregen van het mensbeeld waar vanuit en de toon waarop de scholen vorm geven aan de geefcultuur.
- De organisatie van de zorgstructuur op de deelnemende scholen is van invloed op de mate waarin scholen follow-up kunnen organiseren. Deze zorgstructuur is divers en scholen hebben maar beperkt invloed op het aantal zorgprofessionals dat bij de school betrokken is en de manier waarop de samenwerking tussen school en wijk op dit punt georganiseerd is. Het vergt nader onderzoek om vast te stellen welke invulling hiervan het meest bijdraagt aan een adequate follow-up na een gift uit het NHF.

Referenties

- Driessens, K., & van Regenmortel, T. (2014). *Bind-kracht in armoede. Leefwereld en hulpverlening*. Leuven: Uitgeverij Lannoo Campus.
- Epstein, J.L. & Associates (2018). *School, family, and community partnerships. Your handbook for action*. California: Corwin Press.
- Fitch C, Hamilton S, Bassett P, et al. (2013). The relationship between personal debt and mental health: a systematic review. *Ment Heal Rev J* 2011;16:153–66. 10.
- Guiaux, M., A. Roest. & J., Iedema. (2011). *Voorbestemd tot achterstand? Armoede en sociale uitsluiting in de kindertijd en 25 jaar later*. Den Haag: SCP.
- Higgins, H., Kokotsaki, D. & Coe, R. (2012). *The teaching and learning toolkit*. United Kingdom: Education Endowment Foundation.
- Jungmann, N., Wesdorp, P. & Madern, T. (red.) (2020). *Stress-sensitief werken in het sociaal domein. Inzichten en praktische handvatten voor hulp- en dienstverleners*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.
- Jungmann, N. & Madern, T. (2017). *Basisboek aanpak schulden*. Noordhoff.
- Kalthoff, H. (2020). *Opgroeien en opvoeden in armoede. Derde herziene versie*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut.
- Kinderombudsman (2017). *Alle kinderen kansrijk. Het verbeteren van de ontwikkelingskansen van kinderen in armoede*. Den Haag: Kinderombudsman.
- Komter, A. (2003). *Solidariteit en de gift: sociale banden en sociale uitsluiting*. Amsterdam University Press.
- Komter, A. (2007). Gifts and social relations: The mechanisms of reciprocity. *International Sociology*, 22(1), 93-107.
- Lusse, M. & Kassenberg, A. (2022). *Omgaan met armoede op scholen: handreiking voor po en vo, herziene druk*. Hogeschool Rotterdam & Hanzehogeschool Groningen.
- Lusse, M. (2019). *School en thuis. Succesfactoren voor het verbinden van twee leefwerelden*. Pica.
- Marzano, R. (2007). *The art and science of teaching; a comprehensive framework of effective instruction*. USA: ASCD: Member book.
- Masarik, A. S., & Conger, R. D. (2017). Stress and child development: A review of the Family Stress Model. *Current opinion in psychology*, 13, 85-90.
- Mauss, M. (1990). *The gift: The form and reason for exchange in archaic societies*. London, UK Routledge.
- Mullainathan, S., & Shafir, E. (2014). *Schaarste: Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen*. Maven Publishing.
- NCJ (2016). *JGZ-richtlijn Psychosociale problemen*. Utrecht: NCJ.

- Nederlands Jeugdinstituut. Databank Cijfers over jeugd. Geraadpleegd 14 juni 2023 van www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/Armoede-in-gezinnen#ch323820
- Plantinga, A. (2019). *Poor psychology: Poverty, shame and decision making*. Tilburg: Tilburg University.
- RIVM (2008). *Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid van de Nederlandse jeugd*. Bilthoven: RIVM.
- RIVM (2023). Cijfers en feiten over de relatie tussen armoede en gezondheid. Geraadpleegd op 13 juni 2023, van <https://www.loketgezondleven.nl/gezondheidsthema/armoede-schulden-en-gezondheid/relatie-armoede-en-gezondheid>
- Sahlins, S. (1972). *Stone age economics*. London: Tavistock.
- Van der Pas, A. (2006). *Ouderbegeleiding als methodiek. Handboek methodische ouderbegeleiding 1*. Amsterdam: SWP.
- Stichting De Verre Bergen (2021). *Handboek NHF, versie 2.0*.
- Stichting De Verre Bergen (2023). *Noodhulpfonds jaarverslag 2022-2023*.
- Yoshikawa, H., Aber, J., & Beardslee, W. (2012). The effects of poverty on the mental, emotional, and behavioral health of children and youth: implications for prevention. *American Psychologist*, 67(4), 272.

Bijlagen

Bijlage 1 Onderzoeksinstrumenten

Topiclijst interviews fondshouders

Hoofdvraag

Hoe zetten jullie fonds in, hoe verloopt het proces?

Introductie

- Wie doet/doen uitvoer? Wat is jouw/jullie functie in de school?
- Wat is de procedure als er een aanvraag wordt gedaan? (uittekenen op A4)
- Welke partner(s) (in de school) draagt daaraan bij?
- Welke afwegingen voor inzet worden gemaakt? (wijs je weleens aanvragen af? waarom?)
- Ligt de nadruk ligt op dit type giften?

Signaleren

- Door wie wordt meeste gesignaleerd (jullie zelf, leerkrachten, zorgprofessionals, directie)?
- Zijn er sleutelfiguren, vrijwilligers die helpen met signaleren?
- Bij welke gelegenheid wordt het meest gesignaleerd (huisbezoek, startgesprek, gebruik ander fonds via school, in de klas, rapportgesprek, in de ouderkamer, op het schoolplein)?
- Welke signalen zijn veelal aanleiding voor verwijzing naar het fonds?

Bereik

- Hebben jullie het idee dat jullie communicatiemiddelen toereikend zijn?
- Wie blijven er buiten beeld denken jullie?

Integratie en doorverwijzing

- Hoe is de samenwerking tussen onderwijs en zorg binnen de school rond het NHF?
- Worden er andere fondsen ingeschakeld? Welke?
- Hoe verloopt de samenwerking tussen de zorg in de school en in de wijk?
- Wordt er doorverwezen naar zorgprofessionals in de wijk? Waarom wel (en naar wie) of niet?
- (Hoe) is het fonds ingebed in een breder armoedebeleid in de school? Hoe ziet die er uit?

Afsluiting

- Wat is algemene ervaring inzet NHF?
- Wat vind je prettig aan het kunnen inzetten van het fonds?
- Wat ervaar je als obstakels bij het inzetten van het fonds?
- Heb je het idee dat je door de inzet van het fonds de ontwikkelingskansen van leerlingen helpt vergroten? Zo ja, waardoor, zo nee, waarom niet, hoe zou dat beter kunnen?
- Zien jullie meerwaarde nhf t.o.v. andere fondsen? Waarom kiezen jullie voor nhf? Jeugdeducatiefonds en stichting kinderplicht?

Topiclist gezinnen NHF

De eerste vragen zijn de hoofdvragen, de vragen eronder zijn suggesties voor doorvragen.

Achtergrondkenmerken gezin

- Zou u iets over uzelf en uw gezin willen vertellen?
 - Denk aan: Gezinssamenstelling, dagbesteding, financieel rondkomen?
- Zijn er mensen in uw omgeving die u steunen?
 - Wordt u geholpen door familie, buren of vrienden? Zo ja, wie en hoe?
 - Zijn er ook professionals waar u steun van krijgt? (denk wijkteam, budget-coach).
- Hoe is de relatie met de school van uw kind?
 - Brengt u uw kind zelf naar school en zo ja, heeft u contact met halen en brengen?
 - Hoe is uw relatie met de leerkracht(en) van uw kind(eren)? Stapt u makkelijk op hen af?

Aanleiding en proces

- Kunt u iets vertellen over de aanleiding van de gift?
 - Welke gift wilde u graag ontvangen? Heeft u dat ook gekregen, of iets anders?
 - Hoe kwam het dat u deze hulp nodig had?
 - Heeft u vaker een tekort aan geld? Zo ja, hoe zou u uw geldzorgen omschrijven? (heeft u geen spaargeld voor onvoorziene omstandigheden, moeite om dagelijks rond te komen, schulden?)
- Hoe voelde u zich bij het vragen van deze gift?
 - Vond u dat moeilijk of makkelijk? Hoe kwam dat?
 - Wat heeft/had geholpen om dit makkelijker te maken?
- Kunt u iets vertellen over hoe het proces van het ontvangen van de bijdrage verliep?
 - Hoe wist u dat school u met geld kon helpen?
 - Heeft school u benaderd, of bent u naar school gegaan met uw vraag?
 - Bij wie van de school kwam u terecht (A) en op welke manier (signaleren en bespreken)?
 - Hoe is het vervolgens gegaan? Hoe en wanneer besliste de school dat u de gift zou krijgen en wanneer ontving u dat ook daadwerkelijk?
 - Hoe is uw contact met (A) verder verlopen? Is (A) bijvoorbeeld bij u thuis geweest?
 - Hoe vond u dat gaan? Voelde u zich daar prettig bij? Wat maakte dat u zich zo voelde?

Impact gift

- Hoe reageerde uw kind op de gift?
 - Wat vertelde u uw kind over de gift?
 - Wat zei of deed uw kind toen hij/zij de gift kreeg?
 - Wat merkte u aan uw kind na de gift?
 - Heeft de gift bijgedragen aan dat het goed gaat met uw kind (bijv. helpt het uw kind met leren, zit uw kind beter in zijn/haar vel, kan uw kind meer meedoen met andere kinderen, is uw kind gezonder?)
 - Optioneel: Wat betekent het voor uw andere kinderen in uw gezin dat uw zoon/dochter deze gift heeft gekregen?
- Wat betekent het voor u dat uw kind deze gift kreeg?
- Wat betekent de gift voor uw relatie met school?
 - Vind u dit makkelijk/moeilijker om contact te hebben met school?
 - Durft u nogmaals om een gift te vragen als dat nodig is?
- Wat als u de gift niet zou hebben gekregen? Hoe had u het dan opgelost?
- Heeft u andere veranderingen gemerkt na de gift die nog niet besproken zijn? Bijvoorbeeld hoe u denkt over uw situatie, over uw kind, over hulp vragen, over de school, over specifieke mensen?

Verdere steun

- Heeft u meer geldzorgen of andere zorgen waarbij u hulp zou willen?
 - Welke hulp hebt u het meeste nodig? Kan school iets doen hierin?
- Heeft de fondsbeheerder school u ook daarmee geholpen (in contact gebracht, gewezen op, gevraagd of het lukte met gift inzetten, doorverwezen ander fonds of hulpverlening)?
 - Zo ja, hoe hebt u dit ervaren? Vond u het prettig dat er aandacht was voor eventuele overige (geld)zorgen?
 - Heeft u de weg beter leren vinden naar steun binnen of buiten school? Heeft u daar een voorbeeld van?
 - Zo nee, had u daar behoefte aan? Welke ondersteuning rond geldzorgen zou u nog vanuit de school fijn vinden?

Tips

- Zou u andere ouders aanraden gebruik te maken van het fonds? Waarom wel, niet? Welke tips zou u die ouders meegeven?
- Heeft u tips voor school over hoe meer ouders die hulp kunnen gebruiken makkelijker de weg kunnen vinden?
- Welke andere tips hebt u voor school voor het verbeteren van de hulp?
- Hebt u ook een complimentje voor de school, voor iets wat ze goed gedaan hebben voor u?

Bijlage 2 Vijf vragen en vijf tips

De inzet van het Noodhulpfonds van Stichting De Verre Bergen – Februari 2023

Vijf tips voor de inzet van het NHF op school

1. Zorg voor een goede inbedding van het NHF in een breder armoedebeleid

Werk met de directie en het team uit hoe de school armoede aanpakt en wat de plek van het NHF daarin is. Maak alle medewerkers van de school bewust van armoede, het armoedebeleid op school en hun rol daarin. Informeer alle medewerkers over het NHF en hoe zij gezinnen daarmee in contact kunnen brengen.

2. Investeer in het leren kennen van (de achtergrond van) alle gezinnen op school

Zorg dat de leerkrachten elk gezin minstens eenmaal thuis bezoeken en in andere jaren startgesprekken op school voeren. Zorg dat deze gesprekken bijdragen aan de relatie en niet als controlerend worden ervaren. Stel vragen waardoor ouders (mogelijke) geldzorgen bespreekbaar kunnen maken.

3. Informeer alle ouders over het NHF

Koppel informatie over NHF en andere armoederegelingen aan reguliere contactmomenten. Bied alle ouders in de huisbezoeken en startgesprekken een flyer over beschikbare steun op/via school, waaronder het NHF. Zorg dat het NHF ook op andere manieren vindbaar en bereikbaar is voor alle ouders (nieuwsbrief, posters in school, melding door leerkrachten).

4. Maak een zorgvuldige afweging voor inzet van het NHF

Maak afwegingen en keuzes over de inzet van het NHF altijd samen met een collega (directie, schoolmaatschappelijk werk of leerkracht) en desgewenst ook met SDVB. Bediscussieer wat redelijk is en wat toe- of afwijzing voor het gezin (en vooral voor de leerling) betekent (bijvoorbeeld een droger bij een groot gezin in een klein huis, voorkomt dat het huis alle dagen vol was hangt en daarmee schimmel en ongezonde atmosfeer). Realiseer je dat jouw normen en waarden niet de maat der dingen zijn. Zie ook de vijf vragen.

5. Zoek met ouders naar de beste ondersteuning

Ga met ouders die zich aanmelden voor het NHF in gesprek over wat zij nodig hebben. Denk met hen door hoe de gewenste gift zal uitpakken (bijvoorbeeld een fiets voor een kind dat mee moet fietsen met een ouder met een elektrische driewieler lost het probleem niet op). Zoek samen een passende en duurzame oplossing en overweeg ook aanvullende ondersteuning en andere fondsen in te schakelen. Voer bij afwijzing van het verzoek een gesprek met de ouder waarin je (bij voorkeur samen met een collega) uitlegt wat de reden van de afwijzing is en probeer in dat geval elders een aanvraag te doen.

Vijf vragen bij de afweging van een gift uit het NHF

1. Draagt de beoogde gift bij aan de ontwikkeling van het kind?

Dat is aannemelijk als de gift bijdraagt aan:

- Voorwaarden voor leren: bijvoorbeeld laptop, schoolspullen, bril, bed, kast, bureau
- Voorwaarden voor meedoen: bijvoorbeeld (sport-)kleren en schoenen, maandverband
- De basis thuis op orde: bijvoorbeeld een gevulde koelkast en werkende wasmachine

2. Kunnen andere fondsen worden benaderd voor de beoogde gift?

Maak dan de overweging of je de aanvraag bij het andere fonds wil doen, of dat inzet van NHF nodig is. Soms is de inzet van een combinatie van fondsen wenselijk. Een overweging kan de wachttijd of complexiteit van een aanvraag zijn. Dit is mede afhankelijk van het type gift, bijvoorbeeld met een bed wil je niet lang wachten.

3. Is aanvulling vanuit NHF op giften van andere fondsen wenselijk?

Overweeg aan te vullen als andere fondsen (net) niet voldoende bijdragen, bijvoorbeeld bij:

- Zwemlessen bij een nog niet behaald zwemdiploma als de leerling geen schoolzwemlessen meer krijgt en er via Jeugdfonds Sport & Cultuur geen vergoeding meer mogelijk is.
- Een eigen bijdrage die betaald dient te worden bij een aanvraag van een andere fonds.
- Een bijdrage voor gezinnen in financiële nood die buiten bestaande regelingen vallen omdat zij een inkomen hebben boven 130% van het wettelijk sociaal minimum.

4. Is de beoogde gift boven de € 750?

Overleg dan altijd met SDVB.

5. Wordt de beoogde gift gevraagd voor gezinsleden van de leerling?

In principe worden aanvragen voor andere gezinsleden niet toegekend. Begeleid ouders naar mogelijke andere fondsen voor de aanvragen voor andere gezinsleden. Een uitzondering kan gemaakt worden als de beoogde gift voor een ander gezinslid bijdraagt aan de ontwikkeling van de leerling (bijvoorbeeld een fiets voor een ouder waardoor de ouder het kind kan begeleiden in het naar school fietsen).

Bijlage 3 Kwaliteitskaart Omgaan met armoede op scholen

Kwaliteitskaart Omgaan met armoede op scholen Keuzemenu basisonderwijs

Bijlage bij de handreiking 'Omgaan met armoede op scholen'

Mariëtte Lusse (Hogeschool Rotterdam) & Annelies Kassenberg (Hanzehogeschool Groningen)

Kaart bestemd voor	Directie, leerkrachten, zorgprofessionals
Verantwoordelijke	Naam themaverantwoordelijke professional
Te evalueren op	Datum waarop de kaart zal worden geëvalueerd en bijgesteld in het team

Aanleiding

In Nederland groeit één op de twaalf kinderen op in armoede: gemiddeld twee leerlingen per klas. Als gevolg van de coronamaatregelen is het aantal gezinnen in financiële onzekerheid of problemen toegenomen. Armoede belemmert kinderen in hun ontwikkeling. Stress belemmert de ontwikkeling van de executieve functies van kinderen (impulsbeheersing, emotieregulatie, besluitvorming en werkgeheugen) waardoor zij minder ruimte in hun hoofd hebben om tot leren te komen. Geldgebrek beperkt hen om aan activiteiten deel te nemen, waardoor hun wereld klein blijft en zij hun talenten minder kunnen ontdekken en ontplooien.

Doel

Onze school wil bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen die in armoede opgroeien. Op basis van een analyse van waar de school staat in de aanpak van armoede en evaluatie van eerder gezette stappen, bepaalt de school welke concrete stappen wij (directie, leerkrachten en zorgprofessionals) zullen zetten in:

- het **S**ignaleren van leerlingen in armoede (iedere leerling wordt gezien)
- het **O**ndersteunen van leerlingen in armoede (iedere leerling kan meedoen)
- het **S**timuleren van leerlingen in armoede (iedere leerling krijgt kansen)

Hieronder een voorbeeld van stappen die de school kan kiezen en op maat kan maken. Deze aanpak is gebaseerd op de handreiking Omgaan met armoede op scholen (Lusse & Kassenberg, 2022, herziene druk).

Waar mogelijk is ook aangegeven hoe leerlingen en ouders in armoede betrokken kunnen worden in het vaststellen van de aanpak. In dit voorbeeld is bovendien

opgenomen waar de ouder- en of personeelsgeleding van de MR instemmingsrecht heeft, gebaseerd op de handreiking MR en armoede van de Vereniging voor Openbaar Onderwijs (Verschoor, 2020).

Creëren van voorwaarden

Kies welke voorwaarden de school wil creëren en maak deze op maat:

- Collega x krijgt een dagdeel per week om als aandachtsfunctionaris armoede de aanpak in de school rond het omgaan met armoede aan te sturen (of collega x krijgt taakuren om de aanpak in school rond het omgaan met armoede te coördineren)
- In juni organiseert collega x een professionaliseringsbijeenkomst voor het team met daarin: aandacht voor bewustwording en voorbereiding en afstemming rond de concrete stappen die we volgend schooljaar maken (zie p. 14/15 de handreiking);
- Collega x werkt samen met de schoolmaatschappelijk werker uit hoe de doorverwijzing naar fondsen in de school geregeld is en maakt hier een inzichtelijke flyer van voor ouders (zie p. 35 en 63 van de handreiking);
- Collega x zorgt samen met de ib-er en de schoolmaatschappelijk werker voor een sociale kaart en een daarbij behorend levend netwerk van partners in de buurt;
- Collega x spreekt jaarlijks een aantal kinderen en ouders in armoede om hen te vragen wat verbeterpunten zijn in het omgaan met armoede op school in het algemeen en bij de nieuw ingevoerde stappen.

Instemmingsrecht personeelsgeleding MR:

- Nascholing, taakbeleid en werkverdelingsplan (resp. artikel 12 1 c, h en p Wms).

Voorbeelden

Zie voor goede praktijken op scholen de brochure [Omgaan met armoede op scholen. De keten doorbreken.](#)

Signaleren

Armoede kan overal voorkomen, ook bij leerlingen bij wie je dit niet verwacht. Leerlingen en ouders schamen zich bovendien vaak voor hun situatie en zullen er niet snel over beginnen. Daarom is speciale aandacht voor het signaleren van leerlingen in armoede noodzakelijk.

Stappen

Kies welke stappen de school wil maken en maak deze op maat:

- Relatie opbouwen: Alle leerkrachten leren de achtergrond van hun leerlingen kennen. En zij stellen bij alle kennismakingsgesprekken de vraag 'Zijn er zorgen die het leren in de weg kunnen staan, of zijn er belemmeringen uw kind om deel te nemen aan de activiteiten die dit schooljaar op het programma staan?' (Denk aan: gezondheid, heimwee, angst, gepest worden, financieel; zie p. 21/23 en 62 van de handreiking);
- Ouders informeren: Alle leerkrachten geven bij de kennismakingsgesprekken de flyer 'Ondersteuning voor ouders met geldzorgen' mee aan alle ouders (zie p. 35 en 63 van de handreiking);
- Herkennen, bespreekbaar maken en doorverwijzen: Alle teamleden zijn alert op signalen van armoede, zijn bekend met de signalenkaart en zijn in staat signalen te bespreken met leerlingen en ouders (zie p. 24/26 en 60/61 van de handreiking);
- Warme overdracht naar po: De directie voert intakegesprekken van nieuwe leerlingen waar wenselijk samen met een voor de ouder bekende contactpersoon vanuit de VVE en vragen de ouders onder andere 'Ouders vinden de kosten voor naar school gaan soms best hoog. Is dat voor u ook lastig?' (zie p. 27/28 van de handreiking);
- Warme overdracht naar vo: De leerkrachten van groep 8 geven aan welke leerlingen begeleiding nodig hebben bij de overgang naar het voortgezet onderwijs. De brugfunctionaris (of ib-er) begeleidt deze leerlingen en hun ouders tot halverwege het eerste jaar van het voortgezet onderwijs (zie p. 27/28 van de handreiking).

Instemmingsrecht oudergeleding MR

- Vaststelling of wijzigen van een regeling over het verwerken van en de bescherming van persoonsgegevens van ouders en leerlingen (artikel 13 lid 1j, Wms).

Ondersteunen

De school kan voorkomen dat leerlingen door geldgebrek niet kunnen deelnemen aan activiteiten op en buiten school. De school kan stress beperken door gezinnen niet te confronteren met hoge schoolkosten of verborgen kosten (met de fiets op pad moeten, de verjaardag van een leerkracht, een gerecht meenemen voor het kerstdiner). Daarom investeert onze school in het ondersteunen van leerlingen en ouders. Dat lost het probleem niet structureel op, maar helpt wel bij acute nood.

Stappen

Kies welke stappen de school wil maken en maak deze op maat:

- Schoolkosten beheersen: De directie doordenkt goed hoe de school gebonden activiteiten voor alle leerlingen toegankelijk kunnen zijn (zie p. 31/34 van de handreiking). Wettelijk gezien is school daartoe ook verplicht: scholen mogen een vrijwillige bijdrage vragen aan ouders, maar mogen leerlingen niet uitsluiten van deelname als hun ouders deze bijdrage niet betalen;
- Ouders begeleiden: De zorgprofessional begeleidt ouders (die daarover door de leerkrachten middels de flyer over geïnformeerd zijn) bij het aanvragen van financiële ondersteuning door gebruik te maken van regelingen en fondsen. Zo kunnen leerlingen deelnemen aan activiteiten binnen en buiten de school en hebben het daarvoor benodigde materiaal (fiets, laptop, sportkleding; zie p. 35/37 en p. 64/66 van de handreiking). De IB-er en zorgprofessional hebben hiertoe een netwerk aan contacten bij fondsen en zorgpartners in de wijk;
- Team informeren: Alle leerkrachten zijn op de hoogte van de voorzieningen voor ondersteuning op school en wijzen ouders door en helpen zorgen dat leerlingen die dit nodig hebben hier gebruik van maken.
- Materiële steun: De aandachtsfunctionaris armoede en/of de brugfunctionaris maken een plan voor materiële ondersteuning op school (schoolfruit aanvragen, ontbijt en lunch bieden, zorgen voor schoolfietsen, maandverband en een doorgeefkast (zie p. 38/41 van de handreiking). Zij vragen de mening van leerlingen en ouders in armoede over de aanpak en inrichting hiervan;

Instemmingsrecht oudergeleding MR

- het bepalen van de hoogte van de vrijwillige ouderbijdrage en beheersbaarheid ouderbijdrage V(S)O (resp. artikel 13 1 c en 14 2 d Wms);
- het bepalen van de organisatie voor tussenschoolse opvang (artikel 13 1 f Wms);
- het beleid over activiteiten buiten onderwijstijd op school (art. 131 j en artikel 14 1 b Wms).

Stimuleren

De school draagt bij aan het doorbreken van de cirkel van armoede door bij te dragen aan

de brede ontwikkeling van leerlingen en desgewenst ook hun ouders.

Stappen

Kies welke stappen de school wil maken en maak deze op maat:

- Financiële educatie: Alle leerkrachten besteden in de week van het geld (in 2023 is dit 27-31 maart) aandacht aan financiële educatie (zie p. 43/45 van de handreiking);
- Bespreekbaar maken in de klas: Alle leerkrachten maken armoede in de klas bespreekbaar (zie voorbeelden op p. 44 van de handreiking);
- Leefstijleducatie: De school sluit aan bij de Gezonde school of kiest voor andere stappen in het kader van leefstijleducatie (zie p. 46/48 van de handreiking);
- Veerkracht vergroten: De school investeert in een schoolcultuur die de growth-mindset en veerkracht van de leerlingen vergroot (zie p. 49/50 van de handreiking);
- Aanvullend leren: De school biedt educatieve activiteiten aan, aanvullend op het reguliere onderwijsprogramma dat de wereld van kinderen helpt vergroten en hen in de gelegenheid stelt vaardigheden en talenten te ontdekken en versterken. De daarvoor verantwoordelijke professional heeft hiertoe een actueel netwerk in de wijk (zie p. 51/53 van de handreiking);
- Ouders versterken: De brugfunctionaris en/of zorgprofessional investeren in activiteiten die bijdragen aan de participatie van ouders (koffie-ochtenden, oudercursussen en workshops, vrijwilligerswerk en participatiebanen in en buiten school). Zo zijn ouders een beter rolmodel voor hun kind en zijn zij in staat de cirkel van armoede te doorbreken (zie p. 54/55 van de handreiking). De professionals hebben hiertoe een actief netwerk in de wijk en stemmen met de ouders af wat wensen zijn.

Instemmingsrecht oudergeleding MR

- vaststellen van de schoolgids (artikel 13 1 g en artikel 14 1 a Wms)

Instemmingsrecht MR

- vaststellen van het schoolplan of bij wijzigingen daarvan (artikel 10 1 b Wms)